

SIIPIRIKKO 4/92

Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.

Julkaisija: Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.

Puheenjohtaja: Juha Miettinen Patotie 5 D 4 80160 Joensuu puh 821133

Varapuheenjohtaja: Jouko Tiussa Ensonkatu 8 80200 Joensuu puh 35849

Sihtööri: Jukka Matero Kaislakuu 10 B 15 80130 Joensuu

Rahastonhoitaja: Olli Virmajoki 82180 Huhtilampi puh koti 79418 ja työ 201337

Muut hallituksen jäsenet: Hannu Huuskonen ja Päivi Kiiskinen Karjamäentie 12 D 42 80230 Joensuu puh 137010, Kimmo Koskela Iiksenvaara 80260 Joensuu puh 33397, Rauno Nivanaho Hyväriläntie 13 80260 Joensuu puh 137 277

Lehden toimituskunta: Harri Kontkanen Jukajoentie 5 81235 Lehtoi puh 711865 (vastaava toimittaja), Juhani Hyttinen Sorvarinkatu 6 80160 Joensuu puh 821482

Tilausasiat: Lehti ilmestyy 4 kertaa vuodessa. Jaetaan jäsenille jäsenmaksua vastaan. Jäsenmaksun suuruus v.1992 on 50 mk (opiskelijat, alle 25 v. 35 mk, perhejäsenmaksu 10 mk). Siipirikon tilausmaksu v.1992 50 mk. Irtonumerot vuosikertaan 1981 asti 4 mk (juhlanumero 15 mk), vuosikerrat 1982- 5 mk + postikulut.

Yhdistyksen tili: SYP Joensuu 201620 - 337216/Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y./PL 119 80101 Joensuu.

Kansi talitiainen (Hannu Eskonen)

SISÄLLYSLUETTELO

sivu

Talvilinnut 1991/92 Pohjois-Karjalassa: Jukka Matero, Markku Halonen ja Harri Kontkanen	103
Päiväpetolintujen pesintä Pohjois-Karjalassa 1991: Hannu Lehtoranta	112
Harvinaisuudet 1991 Pohjois-Karjalassa: Petri Hottola ja Mauri Leivo	117
Pohjois-Karjalan lintutieteellisen yhdistyksen toimintakertomus vuodelta 1991	126
Keskustelua	
Keskeneräinen uusi nimistö runnottiin läpi: Petri Hottola	128

TALVILINNUT 1991/92 POHJOIS-KARJALASSA

Jukka Matero, Markku Halonen & Harri Kontkanen

Kulunut syksy ja alkutalvi olivat poikkeuksellisen lämpimiä, marraskuu jopa neljä astetta normaalia lämpimämpi. Joulukuun alussa kaikki vesistöt olivatkin vielä sulana ja lukuisilta eri vesilintulajien talvihavainnoilta ei voitu välttyä. Vesilintujen ohella kirjattiin myös muita kivoja ja harvinaisia talvivieraita. Myös joului-, tammi- ja helmikuu olivat hivenerä normaalia lämpimämpiä kuukausia. Sademäärät olivat normaalia suuremmat, joten lunta karttui kivasti.

Taulukko 1. Lieksan lampelan säätiedot verrattuna pitkäaikaisiin keskiarvoihin. (ilm. EL)

	XI	XII	I	II	III
1991/92°C	+1,3	-5,7	-7,6	-5,8	
1931-60	-2,4	-7,1	-11,0	-10,9	-6,9
1961-91	-3,2	-8,9	-12,0	-10,8	-5,3
sademäärä mm	65	39	46	34	

Talvilintulaskennat

Talvella 1991/92 laskettujen talvilintureittien määrä on edellisvuosien tasoa. Lieksan reittien osuus on entiseen tapaan huomattava, ja erityisesti Matti Riikosen panos kunnioitusta herättävä; hän laski talven aikana peräti 15 laskentaa eli lähes joka kolmannen Pohjois-Karjalan talvilintulaskentareitin. Talvilintulaskennat tehtiin aikaväleillä 1. - 17.11. (syksy), 25.12. - 5.1. (joului) ja 21.2. - 8.3. (kevät). Päätulokset ilmenevät taulukoista 2 ja 3. Pääaineiston muodostavat ne reitit, joiden laskentatulokset löytyivät Helsingin yliopiston eläinmuseon tiedostoista. Taulukkoon 2 on koko Pohjois-Karjalan sarakkeeseen lisäksi lisätty muutaman sellaisen reitin tulokset, joita ei eläinmuseolta löytynyt. Vastaavasti kuntakohtaisista sarakkeista jouduttiin muutamien reittien tiedot jättämään pois, koska niistä ei ollut käytettävissä reittikohtaisia tietoja.

Syksyn laskennan 19 reitillä laskettiin 182 km:n matkalla yhteensä 7 595 yksilöä lajimäärän ollessa edellisvuoden tapaan 50. Kymmentä reittikilometriä kohti laskettu yksilöluku 417 on selvästi edellisvuotta suurempi. Sadan yksilön rajan ylitti 14 lajia, joista mielenkiintoisimpina ehkä allit (127) ja pyrstötiainen (102). Syksyn kärkikolmikkoa muodosti tilhi (1 772), talitiainen (1 480) ja urpiainen (823).

Joululaskentaan kertyi 19 reittiä yhteispituudeltaan 182 km. Vaikka luvut ovatkin syyslaskennan kanssa samat, tapahtui reiteissä muutamia muutoksia. Yhteensä lintuja havaittiin nyt syksystä poiketen edellistalvea vähemmän lintuja. Tilhien siirryttyä muille maille yleisimmän linnun tittelin valtasi talitiainen (897). 100 yksilön maagisen rajan yli pääsi yhteensä 9 lajia, joista mainittakoon viherpeippo (132) ja urpiainen (121).

Kevätlaskennan 16 reitillä 169 km:n matkalla havaittiin 5 158 yksilöä, jotka edustivat 36 eri lajia. Kymmentä kilometriä kohden havaittiin keskimäärin 305 yksilöä. Tällä kertaa 10 lajia rikkoi 100 yksilön rajan kärkikolmikkoa ollessa urpiainen (1 095), varpunen (885) ja talitiainen (788). Harvalukuisemmista laskentareiteille osuneista lajeista mainittakoon hiiripöllö (1), harmaapäätikka (1) ja tikli (7).

Taulukko 2. Talvilintulaskentojen tulokset Pohjois-Karjalassa talvikautena 1991/92. Yleisluonteinen selvitys tekstissä: talvilintulaskennat.

	Pohjois-Karjala			Liekka			Joensuu			Juuka			Nurmes		
	SY	JO	KE	SY	JO	KE	SY	JO	KE	SY	JO	KE	SY	JO	KE
Laskennat	19	19	16	7	8	6	2	1	2	2	2	2	1	1	1
Reittien luku	182	182	169	74	80	67	18	9	18	26	25	25	5	5	5
Yhteispituus km															
Joutsen	27	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sinisorsa	121	-	-	91	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lapasotka	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alli	127	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Telkkä	4	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tukkakoskeho	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isokoskeho	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kanahaukka	2	1	1	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Varpushaukka	1	1	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Pyy	8	5	-	3	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Teeri	21	20	14	15	-	14	-	-	6	7	-	-	-	-	-
Metso	2	1	2	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kalalokki	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Harmaalokki	30	-	-	2	-	-	17	-	-	-	-	-	-	-	-
Kesykyyyhy	124	95	104	55	36	-	8	2	-	31	27	17	-	-	-
Hiiripöllö	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Harmaapäitikka	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Palokirki	-	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Käpytikka	56	34	26	22	8	7	6	1	5	15	8	4	1	1	-
Tilhi	1772	27	28	510	2	-	271	8	7	206	3	-	-	-	-
Mustarastas	3	-	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Räkätiirastas	212	1	2	121	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-
Punakylkirastas	6	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Kulorastas	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hippiäinen	55	14	33	17	6	12	10	-	6	2	1	-	-	-	-
Pyrstötiainen	102	44	5	59	12	5	9	10	-	6	-	-	-	-	-
Hömötiainen	305	244	157	108	63	52	40	18	12	51	54	23	8	17	14
Töyhtötiainen	25	14	18	13	8	6	4	1	1	-	1	2	-	-	4
Kuusiitiainen	2	5	1	-	-	-	-	1	-	1	4	-	-	-	-
Sinietiainen	21	32	56	4	11	6	3	3	9	6	10	9	-	-	-
Talitiainen	1480	897	788	301	259	96	374	67	262	223	159	81	19	31	13
Puukiipijä	7	4	8	3	1	2	1	2	2	2	1	3	-	-	-
Närhi	38	21	19	14	11	10	-	-	-	1	4	2	2	-	-
Harakka	340	293	367	119	117	90	77	29	65	51	76	92	7	10	7
Pähkinähakki	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Naakka	6	15	50	-	-	-	3	10	32	-	-	-	-	-	-
Varis	468	629	602	141	57	10	190	457	541	12	8	11	-	-	-
Korppi	6	13	11	2	2	2	2	10	7	-	1	-	1	-	1
Kottarainen	7	-	-	4	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Varpunen	593	723	885	223	251	168	104	51	229	107	194	118	-	7	3
Pikkurapunen	35	93	55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peippo	10	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Järripeippo	4	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Viherpeippo	84	132	130	7	70	21	8	1	20	53	19	9	1	-	2
Tikki	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vihervarpunen	11	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hemppo	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Urpiainen	823	121	1095	323	17	78	32	14	125	75	16	127	4	-	25
Tundraurpiainen	3	-	6	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
Pikkukäpylintu	20	-	4	18	-	3	2	-	1	-	-	-	-	-	-
Käpylintu	29	-	12	10	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Taviokurna	8	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Punatulkku	196	159	106	70	36	32	25	7	8	31	39	1	7	1	1
Pulmunen	84	-	-	84	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Keltasirkku	307	721	556	94	162	83	11	26	109	88	164	67	60	62	20
Yhteensä yks.	7595	4363	5158	2471	1131	709	1210	718	1445	967	804	567	112	129	90
Lajeja	50	30	36	39	21	21	26	19	20	20	22	16	11	7	10

Kuvissa 1,2 ja 3 on esimerkinomaisesti tarkasteltu talvilintulaskentojen tuloksia tarkemmin muutamien lajien osalta.

Teeren valtakunnan tasolla todettu kannanvaihteluiden syklisyys ja kannan pieneneminen pitkällä aikavälillä näkyvät myös Pohjois-Karjalan aineistossa (kuva 1). Joulun- ja uusintalaskennat antavat lähes yhdenmukaisen kuvan kehityksestä, ainoastaan 1970/80-lukujen vaihteen huippuvaihetta ei ole havaittu uusintalaskennoissa. Talvella 1992/93 teeriä pitäisi kuvan perusteella näkyä edellistalvea enemmän.

Hömötiaskannat ovat pysyneet joululaskentojen mukaan vakaina 1970-luvun alusta lähtien toisin kuin sinitiaskannat (kuva 2). Laskennoissa havaittujen sinitiaisten määrät ovat olleet kuitenkin pieniä, joten pelkkä sattuma voi selittää merkittävät "sinitiaiskäppyrän" huiput talvina 1975/76, 1983/84 sekä 1990/91 - 1991/92.

Tilhen suhteen kolme viimeistä talvea ovat olleet täysin erilaisia (kuva 3). Talvella 1989/90 syyslaskennassa havaitut tilhimassat pysyivät Pohjois-Karjalassa vuodenvaihteeseen yli toisin kuin talvella 1991/92, jolloin varsin runsaslukuiset tilhiparvet hävisivät maakunnastamme hyvissä ajoin ennen joululaskentakautta. Välivuosi 1990/91 oli lähes täydellinen nollavuosi, eikä tilhiä havaittu juurikaan edes syyslaskennassa.

Taulukko 3. Joidenkin talvilintujen yksilömäärät 10 reittikilometriä kohti joulun- ja kevätlaskennoissa. Vertailun vuoksi myös tilanne edellisessä joululaskennassa sekä kymmenen edellisen joululaskennan keskiarvot.

Laji	Joululaskenta			Kevätlaskenta
	1991/92	1990/91	81/82 - 90/91	1991/92
Teeri	1,1	4,0	6,0	1,0
Käpytikka	1,9	2,1	4,5	1,3
Varis	34,6	15,9	38,1	38,8
Harakka	16,1	18,8	22,5	20,0
Närhi	1,1	2,0	1,7	1,3
Talitiainen	49,3	48,0	36,1	36,6
Sinietiainen	1,8	1,5	0,7	2,9
Töyhtötiainen	0,8	0,8	0,9	1,1
Hömötiainen	13,4	12,1	15,1	10,3
Puukiipijä	0,2	0,1	0,2	0,5
Hippiäinen	0,8	5,3	2,3	1,9
Tilhi	1,5	0,0	39,7	1,5
Varpunen	39,7	37,6	61,9	44,3
Viherpeippo	7,3	3,1	3,7	7,7
Urpiainen	6,7	8,8	28,9	56,4
Punatulkku	8,8	6,6	17,3	7,0
Käpylinnut	0,0	0,6	5,7	1,1
Keltasirkku	39,6	49,1	41,2	32,1
Yhteensä	224,7	216,4	326,5	265,8

Lajikohtaisia tietoja

Kuikka 18.12. otettiin kiinni ojarummusta Nur Jokikylässä ja toimitettiin Heinolaan (A.Hulkko/HL).

Joutsen Viimeiset viivytelijät 3.12. Joe Utran kanavalla 5 vanhan linnun muodossa (HK,AP), sekä 1.12. Rää Vuoniemessä olleet 4 joutsen sp:tä (HK,AP,ML,Asta Pennanen). Keväpuolella nähtiin ensimmäiset palaajat, kaksi kappaletta, jo 11.2. Rää Niemisessä.

Sinisorsa Tavallista enemmän havaintoja. Jouluhelmikuussa Juu kk:n jätevesialtailla 4/ (HKi), 4.12. Out Sismäjärvellä 1/ (HK,AP). Joe Pielisjoessa pulikoi 3-4 räähkyjää läpi talven. 27.12. Lie Sokovaaran Myllykoskella 1/, 7.2. Hattuvaaran Verkkolamminpurolla 3 sekä 17.3. Nurmijärven Puuruuhjoella 1/ (EL). 4.3. Eno Herajoki 1 (EL), XII-III Ilo Käenkoskella 2p (Pekka Kinnunen).

Tavi 3.12. Kon Pitkärannan Matkalahdella 1 p (HK,AP).

Haapana 1.12. Joe Varaslammella 1 p (HK,AP).

Tukkasotka 3.12. Kon Pitkärannan Matkalahdella 1 p (HK,AP).

Telkkä 1.12. Toh Onkamonjärvellä /1 p (HK ym.), 3.12. Joe Utran kanavalla /1p (HK,AP), 16.12.-9.1. Eno Ahvenisella 1p (HK ym.) sekä 1 läpi talven Joe Pielisjoen sulilla.

Pilkkaasiipi 1.12. Rää Vuoniemi 2+3 m/kie (HK,AP,ML,Asta Pennanen) sekä 3.12. Eno Ahveninen 1p (HK,AP).

Mustalintu 1.12. Rää-Toh Onkamonjärvellä 4p sekä Pyh Karjakummussa 1p (HK,AP,ML,Asta Pennanen). 5.12. Rää Vuoniemessä 3m (HK,AP).

Alli 5.12. Rää Vuoniemen ohitti 1/ m (HK,AP).

Isokoskelo Joulukuun alussa Rää-Toh Onkamonjärvellä kävi vielä kova kuhina, sillä 1.12. siellä sukelteli 500:n isokoskelon potti. Suurin osa linnuista puljasi osittain jäätyneellä mutta kalaisalla Pikku-Onkamon selällä (HK,AP,ML,Asta Pennanen). 5.12. linnut olivat lähteneet, paikalla oli enää kymmenen karaistuneinta (HK,AP). Lisäksi Kon Kulhon Pöllölammella 3.12. 1/ (HK,AP) sekä 20.1. pyrähhti Joe Pielisjoella 1/ (HKä).

Tukkakoskelo Talviliistoille pääsivät vielä 1.12. Rää Onkamonjärvellä seurustelleet 1/1 lintua (HK,AP,ML,Asta Pennanen).

Vesilintu sp 6.12. Kit Hiekanpäänselällä 2m (AP ym.) ja 3.12. Joe Siilainen 6m (JS).

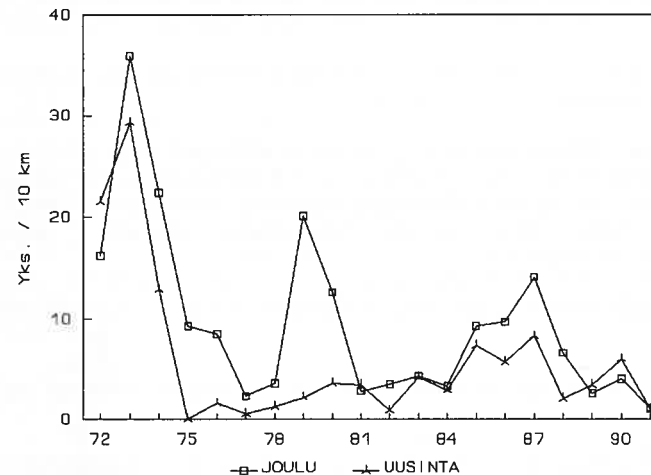
Kanahaukka Kaikki havainnot: 16.12. Joe Hukanhauta 1 (HK), 29.12. Joe Repokallio 1 (HKä), 28.1. Joe Kettuvaara 1 (HKä,JT), 23.-24.1. Joe Ylioposto 1 sekä 22.2. Raatekangas 1 (JMa). 11.2. Kon Jakokoski 1 (MP), 9.3. Ilo Polvikoski 1 (AP,ML,JR). 14.12. Toh Haukioja /1 (JT), 5.12. Pol Niskaniemi 1 ja 17.12. Kuorevaara 1 (VH). 17.12. Eno Ahveninen 1 (EL), 1.-6.1. Lie Riihivaaran kaatopaikka 1 (MO) sekä 29.1. Lie Rauhalasta löytyi yksi kuollut gentti (EL).

Varpushaukka 19.1. Rää Sangenlahti 1 (MH), 6.1. Kon Selkie 1 (HK,AP,JR). 27.1. Joe Kettuvaara 1 (HKä) ja 15.1. Karsikko 1 (JT). 10.1. Lip Jouhtenniemiessä rengastettiin 1 nuori koiras (JM), 29.1. Lip kk 1 (KR), helmikuu Juu kk /1 (HKi), helmikuussa kolmesti Joe Nepenmäellä (AP), Nur Palomäki yksi lintulaudan liepeillä (PL), 24.2. Joe Rantakylässä /1p ja 8.3. Utrassa 1 kie (JM), 29.2. Joe Repokallio sekä Rää kk 1 (MH). 19.1. Rää Kelvä 1 (MH) ja 10.3. Nur Jänislehto 1 (JV).

Pyy Talvella vaikeasti havaittava laji, joten vain muutamia havaintoja ilmoitettiin.

Riekko Joulukuussa muutaman linnun jäljet Juu Pieninen, Liemusaari (HL). Lie Vuonislahdessa ja Ruunaalla tuoreita jälkiä helmi-maaliskuussa (EL). 20.2. Ilo Viitavalkamo 2p (JM), 2.3. Nur Jänislehto 2 (JV)

Teeri 11.12. Pol Huosiolampi 18 ja 12.12. Ruvaslahti 30 (VH). HL:n mukaan Juuassa erittäin niukasti. Parvia vähän ja miissäkin yleensä vain muutamia yksilöitä. Juuan paras kanta Paalasmaassa, jossa peräti 40 ja 20 yks. parvet (HKi). Kon Jakokoskella n.50 teertä (HP). Teerikannat olivat myös talvilintulaskentojen mukaan minimissään (kuva 1).

Kuva 1. Havaitut teeret (yks./10 km) joului- ja uusintalaskennoissa talvina 1972/73 - 1991/92.

Metso 29.12. Kon Jakokoski 1 (MP), läpi talven Nur Jänislehdossa 2/2 yks. (JV) ja Juuasta ilmoitettiin 14/1 metsoa (HL, HKi). 8.3. Kes Totkunniemi 1 (TI, JS) ja 15.3. Nur Kytösuo 1 (PL).

Fasaani Yhtään havaintoa ei ilmoitettu, ei edes Kesälahdelta.

Harmaalokki 1.12. Rää-Toh Onkamonjärvet 20p ja Joe Sulkuniemi 2 kie (HK,AP,ML,Asta Pennanen). 3.12. Eno Ahveninen 1kv kie, 5.12. Rää Vuoniemi 3m (HK,AP) sekä 10.12. Rää Vuoniemi 1kv kie (AP, JR).

Kesykyhyky Juu kk:ssa vankka kanta (HL). Lip kk:ssa ainakin 8 lintua läpi talven (LK).

Huuhkaja 30.1. Lie Kankaalan Pitkäjärvellä huhuilija (SK). Juu kk:n reviiirillä ääntely alkoi II-lopulla (U.Halonen/HL).

Hiiripöllö 6.-7.12. Joe Pilkko 1p (MH, AP) sekä 31.12. Lie Tuomipuro 1 (TI).

Varpuspöllö Joului-tammikuussa Nur Jänislehto 1 (JV), joulukuun ajan Nur Lehmisärkkä 1 (HL, AL), 22.12.-7.3. Pol Kuorevaara 1 (VH), 21.12. Eno Kaltimo 1p (AP, JR), 27.12. Kii Röksä 1 ruokintapaikan liepeillä (JT), 20.1. Kes Totkunniemi 1 ja II-alku Kes Lappi 1 (KM). 25.1. Lip Kaatamo 1 (KR, SH) 14.2. Lie Kontiovaara ä (K.Tanskanen), 1-15.2. Rää Haapasalmi 1p (MH) ja 25.2. Joe Varaslampi 1p (HKä).

Viirupöllö XII loppupuolella Lip Kuorinka 1p (E.Keränen), 30.1. Rää Haapasalmi 1p (AP,Asko Halonen), 29.2. Rääkkylässä ä (MH), 4.3. Lip Auvisenlahti ä (J.Markkanen), helmikuussa Juu Kannas 1 ja Paalasmaa 1 (HKi).

Lehtopöllö 22.12. Rää Sangenlahti 1p (MH) sekä 29.2. Rääkkylässä ä (MH).

Lapinpöllö 20.1. Pol Ruvaslahti 1 (VH), 22.1. Kon Jakokoski 1p (MP), 26.1. Kon Varparanta 1p (ollut ilm. koko talven) (AP), XII Juu Kopravaara 1 (Oiva Romppanen/HL), 15.1. Juu Ahmovaara, Sara-Aho 2 yks. (Hilikka Heiskanen/HL), III-alku Pol Martonvaara 1 (R.Korhonen/HL) ja Juu Ahmovaara, Peukaljoki 1 (L.Kiiskinen/HL).

Sarvipöllö 18.1. Lip kk, Varolanniemi 1p (LK,KR,SH). Erittäin kiva havainto tästä harvinaisesta talvievierasta.

Helmipöllö Helmarit aloittivat huhuilunsa aikaisin: 3.-10.1. Kon Jakokoski ä (MP), 13.-18.1. Lie Kontiovaara ä (K.Tanskanen), 7.2. Lie Tiensuu ä (T.Martiskainen), 29.2. Rääkkylässä 3ä (MH), II-loppussa Juu kk ä (HL), III-alkussa Juu Kuhnusta ä (A.Gröhn/HL) sekä 7.3. Pol Kuorevaara 1 (VH). Liperin alueella 9.2.- III-alku yhteensä 5 puputtajaa (KR,ES,P.Kasurinen,E.Kasurinen).

Palokärki Kunnittain ilmoitettiin havaintoja seuraavasti: Lie 1, Kes 3, Nur 2, Juu 1, Lip 1, Pol 1 ja Kon 2.

Käpytikka Talvilintulaskentojen perusteella kanta oli keskimääräistä pienempi (taulukko 3).

Pikkutikka 5.1. Rää Haapasalmi 1/ (MH) ja Sangenlahti 1 (Timo Karttunen). I-II Lip Tutjunniemi 1 ruokintapaikalla (O.Kinnunen ym.). 16.2. Kes Leveäkivi /1 (KM) ja 8.3. Kes Poiksilta /1 (TI,JS).

Pohjantikka 7.12. Kon Pyytivaara 1/ (JM,Hannu Huuskonen), 22.12. Nur Vaarajoentammi 1 (PL), 7.1. Lip kk 1 (LK,KR), III-IV Joe Multimäki naaras asusti muutaman kymmenen ha:n alueella (JT,HKä).

Tilhi Aikavälillä 29.10.-18.12. jokseenkin päivittäin Joe Niinivaaran alueella, yleensä 70-200 yks. (JT). 6.12. Joe Niinivaara-Nepenmäki alueella 500p (MH), 10.12. Joe Niinivaara 700p (HK), 15.12. Joe Keskusta 300 (AP), 14.12. Lie Keskusta 200p (EL), 25.2. Joe Yliopistolla 50p (JM) sekä 7.3. Joe Karsikko 40p (AP,HK).

Koskikara Lieksassa havaittiin yhteensä 32 yks. (EL,MO) ja näistä rengastettiin 9 sekä kontrolloitiin 3 lintua (EL). EL:n verkkoihin eksyneistä linnuista 5 oli edellisenä kesänä syntyneitä ja 7 sitä vanhempia. 27.12. Eno Sirkkapuro 1p (HK), 2.1.-21.3. Joe Pielisjoki 1p (MP,MH,JMa), 12.1. Lip Siikakoski 1 (KR,SH), 25.1. Eno Ahveninen 2p (HK,AP), n.6.2. Juu Ahmovaara 1 (Erkki Halonen/HL), 28.2. Kon Kuurna 1 (HKä), 3.3. Kon Selkie, Lipaspuro 1p (HK) ja 4.3. Eno Herajoki 2p (EL).

Räkättirastas Heikon marjatilanteen takia vähissä: 5.12. Lie Rauhala 5p (EL), 6.12. Joe Niinivaara-Nepenmäki 40 (MH) sekä 29.2. Joe Höylas ä (JM).

Punarinta 12.-19.1. Joe Merimiehenkatu 1p viihtyi lintulaudan läheisyydessä (Auli Patjas).

Hippiäinen Talvehtiva kanta oli normaalia pienempi ja pudotus edellistalveen verrattuna oli huomattava (taulukko 3).

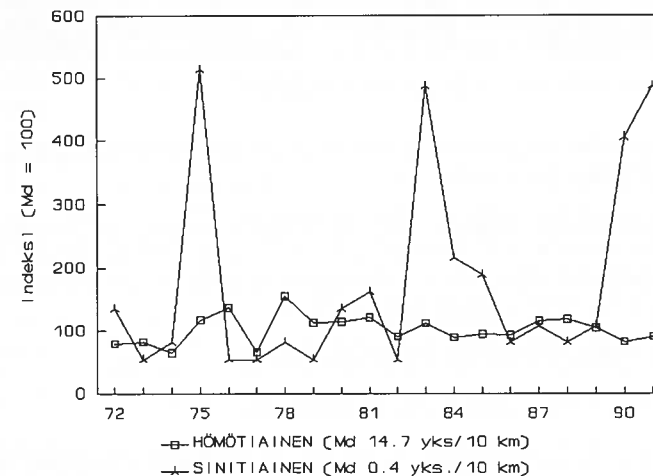
Pyrstötiainen Hyvän vaellussyksyn jäljiltä tavattiin tavanomaista useammin Karjalan talvisista metsistä. Parhaita parvia: 21.12. Lie Rauhala 10 (J.Urhoneen) ja 26.12. Asemanseutu 14 kie (KN,MO), 27.12. Kon Selkie 11 kie (HK), 8.1. Joe Rantakylä 10 S, 10.1. Pol Tervalhti 10 (JM), 17.1. Lip kk 10 kie (KH) sekä 25.2. Joe Noljaikka 10 (MH). Joe Kettuvaaralla 10 yks. parvia näkyi säännöllisesti maaliskuulle asti (HKä).

Hömötiainen Kanta on pysynyt vakaana viimeisen parinkymmenen vuoden ajan (kuva 2).

Töyhtötiainen Yksittäisiä lintulautavieraita ympäri pitäjää, parhaiten 29.1. Lie Pitkäjärvellä 3p (SK).

Kuusitiainen 6.12. Juu Vuokko 2 yks. (HL), 3.1. Juu Joensuunkylä 1 (Jouni Lehtoranta), 19.1. Rää Haapasalmi 3 (MH), I-II Lip Kuoringassa 5-10 päivittäin ruokinnalla (E.Keränen). Kii Ylisenjärven ruokintapaikalla vieraili 2 yks., joista toisen JT rengasti ja toisen hän oli rengastanut samalla paikalla 13.4.-91. Myös Pyh Mulonsalon 'läskipaikalla' kävi 2 yks. Näistä toinen rengastettiin ja toinen osoittautui Kimmo Koskelan 1.6.-90 Joe Iiksenvaarassa pesäpoikasena rengastamaksi (JT,HKä).

Sinitiaisen Lieksassa EL rengasti talven mittaan 6 yks ja lisäksi siellä pyöri ainakin 5 irtotiaista (EL,SK). HL:n mukaan edelleen yleistynyt Juuassa esiintyen monilla ruokintapaikoilla. Kannat ovat vaihdelleet huomattavasti viimeisen parinkymmenen vuoden aikana (kuva 2).

Kuva 2. Hömö- ja sinitiaisen kannanmuutosindeksit talvina 1972/73 - 1991/92. Indeksien arvo 100 vastaa ajanjakson joululaskennoissa havaittujen yksilömäärien (yks./10 km) mediaania.

Talitiaisen Joululaskentojen perusteella runsaslukuisin talvilintu (taulukko 2).

Pähkinänakkele 28.12. Kes Varmo, Immolanniemi 1 (KM).

Puukiipijä Huomaamaton eli ns. maanhiljainen laji, jonka kannat talvilintulaskentojen perusteella näyttivät olevan normaalia tasoa (taulukko 3).

Lapinharakka 3.12. Kon Lehmo 1p (HK,AP), 6.12. Kes Mehonmäki 1p (HK,AP,ML), 25.12. Pol Sola 1p (Vesa Jouhki), 30.12. Pol Joutenniemi 1 (JM,Jukka Sorsa), 19.1. Pol Kuorevaara 1 (VH), 15.12. ja 27.1. Kes Leveäkivi 1 (KM).

Aina pirteä työttötiainen päälään höyhenet pystyssä (Hannu Eskonen)

Närhi Tammikuussa Rää Sangenlahdessa enimmillään 8 yks. lintulaudalla (MH). Nur Jänislehdossa närhikannat huipussaan (JV).

Kuukkeli Syystalvella Nur Jänislehdossa 3 (JV), 2.2. Nur Keljäkangas 1, 15.3. Nur Kytösuo 2 (PL), 18.3. Lie Kontiovaara 2p (K.Tanskanen), Juu Petrovaara 1, II Juu Kannas 1 ja Juu 1 yksilö kuollut näädän rautoihin (HKi). Lip Mutkanvaarassa JMa:lla oli 4 ruokintapaikkaa n.20 km² alueella, joilla vieraili yhteensä 8 kuukukkelia.

Harakka Talviset kannat jokseenkin normaalit (taulukko 3).

Pähkinähakki 21.12. Lip Mattisenlahti 1 kie (A.Karttunen).

Naakka 6.1. Lie Riihivaaran kaatopaikka 2p (MO) ja mahdollisesti jo muutolta tulleita edustavat 14.3. Lie Riikolanlammella nähdyt 4p (EL). 24.2. Joe Rantakylässä a60 yöpymisparvi (MH).

Varis 18.2. Joe Repokallion kaatopaikalla 1200 (MH).

Korppi Parhaita potteja: 1.1. Lie Riihivaaran kaatopaikka 8p (MO), Juuan uudella kaatopaikalla yli 10 yks. (HL), 18.1. Lip Suursaari 39p/kie (ES), 18.1. Joe Repokallio 20p ja 18.2. mahtavat 60p (MH).

Varpunen Joululaskentojen perusteella toiseksi runsaslukuisin talvilintu (taulukko 2).

Pikkuvarpunen Päälevinneysalueelta Vär-Toh-Kit ei havaintoja ilmoitettu. Joensuussa muutamia kymmeniä läpi talven (JM). Lip kk, Varolanniemessä enimmillään 8 yks. ruokinnalla (KR,SH).

Peippo Joe Niinivaaralla viimeinen + 1kv koiras vieraili lintulaudalla 19.11. (JT). 6.12. Kes kk 1/2 ruokinnalla (HK,AP,ML), 6.12. Juu Vuokko /1 (HL), 30.12. Juu Timovaara /1 (E.Nevalainen), I-alku Nur Porokylä 2 yks. (Ylä-Karjala), XII-III Juu Kokkokallio /1 (K.Kukkonen/HL) ja Nunnalahti /1 (I.Holopainen). 8.-25.12. Pol Kuorevaara 1 (VH), 19.1. Rää Sangenlahti /1 lintulaudalla (MH), 12.1. Lip kk /1 (KR), tammikuu- onnistunut talvehdinta Lie Vieissä (JV).

Järripeippo 20.12. Kon Jakokoski 1 (HP), 12.1. Joe Multimäki 1p (HKä), XII Lip kk, Kyläsärkkä 1p pari viikkoa ruokinnalla (KH) sekä 14.2. Lip kk, Varolanniemi 1/ (KR).

Viherteippo Lintulaudat houkuttelevat yhä useampia viherteippoja jäämään talveksi. Esimerkiksi 26.12. Lie Keskustassa ynnätiin talvilintulaskennassa 69 yks. (KN,EL).

Tikli 7.2. Lip Liperinsalo 4 kie (P.Räsänen), 14.3. Lip Taipaleenjoki 3p (HKä).

Vihervarpunen 25.12. Joe Rantakylä 2 (AS), 13.2. Lip Joutenniemi /1 2kv reng. ja lintu paikalla vielä 28.2. (JM). 11.2. Joe Noljaikka 2 (MH) ja 13.1. Lip kk 1 löytyi kuolleena tien varresta (KR).

Urpainen Läpi talven vähälukuinen, mutta yleistyi huomattavasti helmikuun puolenvälin jälkeen. Esimerkiksi Juuan tilannetta HL kommentoi seuraavasti: Helmikuussa parvia alkoi ilmestyä kaikille ruokintapaikoille. Parvissa oli alussa 5-10 lintua, mutta maaliskuulle tultaessa parvikoko lisääntyi muutamiin kymmeniin. Suurin parvi III-alussa kk:ssa 120 yks. ja 7.2. 80 yks. Etelä-Vuokossa (JH). Parhaimpina päivinä 100-150 yks. Joe Karsikon ja Multimäen ruokintapaikoilla helmi-maaliskuussa (HKä). JT rengasti 15.3. mennessä Joe Karsikossa 169, Joe Utran-Multimäen alueella 111, Joe Niinivaaralla 8 ja Kii Ylisenjärvellä 25 yksilöä.

Tundraurpiainen 16.2. 1 Rää Haapasalmi, 25.2. Ilo Käenkoski 1p (Pekka Kinnunen), 28.2. Lip Keskusta 1 ruokinnalla (LK), 29.2. Juu Vuokko, Koskenkorva 2 yks. urpiaisparvessa sekä 29.3. Nur Lehmisärkkä 1 (HL). JT rengasti 15.3. mennessä Joe Karsikossa 8, Joe Utran-Multimäen alueella 11, Joe Niinivaaralla 1 ja Kii Ylisenjärvellä 3 yksilöä.

Käpylinnut 14.3. Joe Noljaikassa 26 (MH), 17.3. Lie Nurmijärvellä 2-3 isokäpylintua ja tiellä yksi yliajettu naaras (EL). Pol Sammakkovaarassa 25.1. yksi isokäpylintu (AS). Nurmeksessa kanta nuosussa edellistalvisen kateissaolon jälkeen; paras summa 15.3. 17 yks. (JV). Pikkukäpylintuja Joe Niinivaaralla 22.1. 5 yks. parvi (JT), 20.2.-III-loppupuoli Joe Kaupungintalon puistossa 5 pikkukäpylintua (HKä).

Taviokuurna 25.1. Pol Sammakkovaarassa 2 (AS) sekä 18.2. Ilo Viitavalkamo 10 (JM).

Punatulkku EL:n mukaan Lie Rauhalassa varsin niukasti. Nurmeksessa jotakuinkin normaalisti (JV). Liperissä harvinaisen vähän ruokintapaikoilla (LK). Myös talvilintulaskennat osoittivat tulkkujen talvikannan olevan normaalia pienempi (taulukko 3).

Keltasirkku Joululaskentojen perusteella talven kolmanneksi runsaslukuisin laji (taulukko 2).

Lisäksi talvikaudella havaittiin ainakin seuraavat ARK-katsauksissa käsiteltävät harvinaisuudet: Jääkuikka, merimetso, allihaahka, haahka laji (*Somateria sp*), merikotka, harmaapäätikka ja valkoselkätikka. Talven yhteislajimäärä on siten ennätyskelliset 75 lajia, joista peräti 16 lajia oli vesilintuja. Havaintoja ilmoitettiin ilahduttavan runsaasti, ja erityiskiitoksen ansaitsevat Esko Lappi, joka keräsi Lieksan seudun havainnot, ja Hannu Lehtoranta, joka keräsi Juuan havainnot.

Havainnoijat ja nimilyhenteet: Henna Halonen, Jari Halonen (JH), Markku Halonen (MH), Veli Hassinen (VH), Suvi Hämäläinen (SH), Kaija Hyötyläinen (KH), Tuomas Immonen (TI), Lauri Karttunen (LK), Harri Kirjavainen (HKi), Harri Kontkanen (HK), Sami Korhonen (SK), Harri Kämäräinen (HKä), Esko Lappi (EL), Aila Lehtoranta (AL), Hannu Lehtoranta (HL), Mauri Leivo (ML), Pirjo Lipponen (PL), Kimmo Martiskainen (KM), Jukka Matero (JMa), Juha Miettinen (JM), Keijo Nuutinen (KN), Marko Ojala (MO), Ari Parviainen (AP), Heikki Pesonen (HP), Hannu Piironen (Pi), Matti Piironen (MP), Kauko Rouhiainen (KR), Jouko Räsänen (JR), Elvi Sahlman (ES), A.J. Siivonen (AS), Jarno Sormunen (JS), Jouko Tiussa (JT) ja Juha Valtanen (JV).

KIRJALLISUUTTA

Halonen M ja Tiussa J 1987: Talvilinnut Pohjois-Karjalassa 1986/87. - Siipirikko 14(4): 99-110.
 " 1989: Talvilinnut Pohjois-Karjalassa 1988/89. - Siipirikko 16(4): 99-109.
 Ojala M ja Tiussa J 1988: Talvilinnut 1987/88 Pohjois-Karjalassa. - Siipirikko 15(4): 99-109.
 Tiussa J 1986: Talvilinnut Pohjois-Karjalassa 1985/86. - Siipirikko 13(4): 99-112.
 " 1990: Talvilinnut Pohjois-Karjalassa 1989/90. - Siipirikko 17(4): 109-127.
 " 1991: Talvilinnut 1990/91 Pohjois-Karjalassa. - Siipirikko 18(4): 99-110.

PÄIVÄPETOLINTUJEN PESINTÄ POHJOIS-KARJALASSA 1991

Hannu Lehtoranta

Haukkojen pesintämäärät jäivät vuonna 1991 hieman edellisvuosia vähäisemmiksi. Myyrätillanne oli melko heikko etenkin läänin eteläisissä ja pohjoisissa osissa. Kato oli syvin Kesälähdellä, Kiteellä ja Valtimolla. Läänin keskiosissa myyriä oli paremmin. Parhaita alueita näyttivät jo pöllöjen pesimisen perusteella olevan Kiihtelysaara, Polvijärvi, Juuka ja osa Kontiolahtea (Lehtoranta 1992).

Tässä katsauksessa on yhteenveto kaikkien muiden haukkojen, paitsi maakotkan, sääksen ja muuttohaukan, pesinnöistä. Kaikkiaan päiväpetolintuviirejä ilmoitettiin 373 ja niiltä oli varmistettu 136 pesintää (v.1990 298/151).

Havainnot ovat karttuneet kaikkiaan 39 harrastajan ilmoittamista pesintätuloksista. Edellisenä vuonna nimilista oli lähes puolta lyhyempi. Havainnointiteho ei liene kuitenkaan paljonkaan kohonnut, koska porukat ovat ilmoittaneet nyt täydellisemmin nimilistansa. Kiitokset kaikille havainnointiin osallistuneille (suluissa päähavaintokunta):

Halonen Markku (Rää ym), Heinonen Raimo (Eno), Helo Pekka (Nur), Hottola Petri (Out ym.), JUUAN LINTUHARRASTAJAT (Juu,Nur)(Halonen Jari, Kirjavainen Harri, Lehtoranta Hannu, Lehtoranta Jouni, Lehtoranta Jukka), Järvinen Paavo (Kit), Karttunen Lauri (Lip), Kontkanen Harri (Kon), Korhonen Veikko (Val), Koskela Kimmo (Kon ym), LIEKSALAISET (Lie)(Lappi Esko, Korhonen Sami, Nousiainen Ismo, Nuutinen Keijo, Ojala Marko, Tuppurainen Erwin ja Vainikka Olavi), Leivo Mauri (Out ym.), Martiskainen Kimmo (Kes), MIETTINEN JUHA (Kii ym)(avustajinaan Eskonen Hannu, Makkonen Aimo, Pitkänen Pekka, Rouhiainen Kauko, Nivanaho Rauno, Gunther Olli, Huuskonen Hannu), Parkkonen Alpo (Kit), Solonen Tapio (Kon), Sulkava Risto (Toh ym.), Suomalainen Juha (Kon), Tanskanen Ari (Pol ym.), Valtanen Juha (Nur), Virmajoki Olli (Kii) ja Zetterberg Pentti (Ilo ym).

Taulukko 1. Päiväpetolintujen pesintätulosta kuvaavat arvot Pohjois-Karjalassa vuonna 1991. (asuttu pesä = aloitettu muninta)

	Hiiri- haukka	Mehiläis- haukka	Kana- haukka	Varpus- haukka	Sinisuo- haukka	Nuoli- haukka	Tuuli- haukka
Munamäärä	2,09 (n=47)	1,33 (n=3)	2,47 (n=36)	4,50 (n=4)	3,00 (n=1)		4,67 (n=12)
Kuoriutuneiden määrä	2,00 (n=46)	1,50 (n=2)	2,39 (n=36)	4,50 (n=4)			4,54 (n=11)
Rengikäisten määrä	2,00 (n=46)	1,50 (n=2)	2,36 (n=36)	4,25 (n=4)	1,00 (n=1)		4,45 (n=11)
Tuhoutunut kpl munav + poikasv.	1+1	1+0	1+1	0+0	0+0	0+0	1+0
Poikastuotto/ asuttu pesä	1,93 (n=47)	1,00 (n=3)	2,24 (n=38)	4,00 (n=5)	1,00 (n=1)	2,00 (n=4)	4,08 (n=12)
Poikuekoko kpl (%)							
0 (tuhoutun.)	2(4)	1(33)	2(5)				
1 poikasta	8(17)	1(33)	6(16)		1(100)		
2 poikasta	28(60)	1(33)	12(31)			4(100)	1(9)
3 poikasta	9(19)		17(45)				
4 poikasta			1(3)	4(80)			4(36)
5 poikasta				1(20)			4(36)
6 poikasta							2(18)

Pesintä lajeittain (suluissa v.-90 lukemat, LEHTORANTA 1991)

HIIRIHAUKKA: Pari edeltävää vuotta ovat olleet pesintämääriltään vuotta 1991 parempia. Nyt revierejä ilmoitettiin kaikkiaan 119 ja niiltä 57 varmistettua pesintää (109/63). Tähän mennessä on paras ollut vuosi 1989 77 pesinnällä.

Edellisvuoden tapaan myyräkanta oli heikko hiirihaukan parhailla pesintäalueilla eteläisessä Pohjois-Karjalassa. Tämä näkyi taas poikastuotossa, joka jäi vaatimattomaksi. Aloitettua pesintää kohden tuotto oli 1,93 poikasta (1,94).

Alueelliset erot olivat taas melkoisia ja peilasivat hyvin pöllörintamalta saatua kuvaa myyräalueista. Kiteen ja Kesälähdän myyräkatoalueilla poikastuotto jäi 1,54 poikaseen (n=11). Katoaluetta oli myös Valtimo ja Nurmes, missä poikastuotto oli kuitenkin 2,20 poikasta pesintää kohden (n=5). Loppu osa läänistä tuotti pesintää kohden 2,11 poikasta (n=36), mikä yllättävästi jää pienemmäksi kuin pohjoisen myyräkatoalueen tuotto. Tosin pohjoisen aineisto on vain viidestä pesästä, joten sattuman merkitys korostuu.

Tuhoutuneita pesintöjä todettiin kaksi. Lieksassa pesintä tuhoutui munavaiheessa ja Juuassa poikasvaiheessa. Syyt jäivät epäselviksi.

Kaksimunaiset pesyeet muodostivat valtaosan pesinnöistä. Niitä oli 27 kpl. Yhden munan pesiä oli 8 kpl ja kolmemunaisia 12 kpl. Neljää munaa ei yksikään pari pystynyt tuottamaan.

PIEKANA: Pitkästä aikaa kaksi kesäkuun lopun havaintoa, jotka rohkeasti on kelpuutettu asutuiksi reviereiksi. Molemmat havainnot on tehty Lieksassa. Toisessa havainnossa paikalla oli 2 yksilöä, mutta toisessa vain yksi lintu.

Taulukko 2. Päiväpetolintujen pesintä Pohjois-Karjalassa 1991. Luvut vasemmalta oikealle: reviirien yhteismäärä/ varmat pesinnät.

	Hiiri- haukka	Mehil. haukka	Kana- haukka	Varpus- haukka	Sinis. haukka	Ruskos. haukka	Nuoli- haukka	Ampu- haukka	Tuuli- lih.	yht.
Eno	1/0	1/0	-	-	-	-	1/0	-	-	3/0
Ilomant	2/1	2/0	3/1	-	-	-	2/0	-	-	9/2
Joensuu	2/0	-	2/1	3/0	1/0	1/0	1/0	-	-	10/1
Juuka	14/8	3/0	8/6	3/0	7/0	-	2/0	1/1	9/5	47/20
Kesäläh	11/7	-	1/0	-	-	-	1/1	-	2/1	15/9
Kiihtel	7/6	3/0	2/2	-	1/0	-	-	-	2/1	15/9
Kitee	13/5	5/1	5/2	1/0	-	2/0	-	-	-	26/8
Kontiol	12/5	2/0	7/4	5/2	7/1	1/0	14/3	1/0	6/1	55/16
Lieksa	10/5	-	12/12	1/1	2/0	-	1/1	1/1	2/1	29/20
Liperi	7/4	1/1	5/2	1/0	1/0	-	-	-	3/0	18/7
Nurmes	8/3	-	3/3	-	3/0	-	3/0	-	5/1	22/7
Outokum	5/2	1/0	3/2	2/0	2/0	3/0	4/0	-	1/0	21/4
Polvijä	5/3	1/1	2/1	1/1	-	-	-	-	-	9/6
Pyhäsel	4/1	1/0	2/1	2/0	-	-	-	-	3/2	12/4
Rääkkylä	10/2	2/0	3/1	5/0	1/0	4/1	4/0	1/0	3/0	33/4
Tohmajä	1/0	1/0	-	1/0	2/0	1/0	3/1	-	-	9/1
Tuupova	1/1	-	-	-	1/0	-	-	-	1/0	3/1
Valtimo	4/4	1/0	9/7	3/1	1/0	-	-	-	8/4	26/16
Värtsil	2/0	-	-	1/0	1/0	1/0	1/0	1/0	1/0	8/0
YHT.	119/57	24/3	68/45	29/5	30/1	13/1	37/6	5/2	46/16	373/136

Taulukko 3. Päiväpetolinturengastukset Pohjois-Karjalassa vuonna 1991. Vuosien 1950-90 summaa laskettaessa pohjana on Miettisen (1981) ja Lehtorannan (1989) julkaisemat määrät.

	Hiiri- haukka	Mehil. haukka	Kana- haukka	Varpus- haukka	Sinis. haukka	Nuoli- haukka	Tuuli- haukka
Halonen J.			5				4
Korhonen V.	8		14	4			12
Koskela K.				4	1		5
Lehtoranta H.	12		8	4			7
Lehtoranta J.	3		3				
Miettinen J.	42	1	25			2	11+1
Tanskanen A.	6		1	5			
Vainikka O.	11		20				5
Yhteensä v.91	82	1	76	17	1	2	44+1
Reng. v.89	95	9	126	28	13	9	40
Reng.vv.50-90	719	70	599	338	136	79	238

MEHILÄISHAUKKA: Tämän "hyönteissyöjän" pesintä sujui melko huonosti. Reviierejä kertyi sentään 24, mutta vain kolme pesintää varmistettiin (28/8). Kiteellä yksimunainen pesä tuotti yhden poikasen, joka rengastettiin. Liperissä nähtiin kaksi pesän jättänyttä poikasta ja Polvijärvellä yksimunainen pesintä tuhoutui tuntemattomasta syystä. Poikastuotto jää näin 1,00 poikaseen aloitettua pesintää kohden (1,13). Pesinnän heikentyminen näkyi selvästi Valtimon kohdalla, jossa edellisvuoden lukemat 11/6 tippuivat 1/0:aan. Havainnointiteho oli vähintäänkin entisenlainen.

KANAHAUKKA: Lieneekö rauhoituksen ansiota vai tutkimustehokkuuden lisäystä kun kanahaukkamäärissä oltiin ennätysellisissä luvuissa. Pesintätulos ei kuitenkaan ollut lähelläkään ennätystä.

Reviierejä todettiin 68 ja niiltä 45 varmaa pesintää (58/48). Iahduttavaa oli Lieksan lukujen kohentuminen läänin kärkeen, kuten laajalle kunnalle kuuluu.

Munamäärät olivat alhaisia kuten heikolle kanalintuvuodelle voi odottaakin. Keskimäärin munia oli pesissä 2,47 (3,40), eli lähes munan verran vähemmän kuin edellisellä vuonna. Kaksi pesintää tuhoutui ja poikastuotto jäi aloitettua pesintää kohden 2,24 poikaseen (3,21).

Kontiolahtelainen pesintä tuhoutui tuntemattomasta syystä. Lieksassa kaksi poikasta hävisi myöskin tuntemattomasta syystä pesästä. Kummassakaan tapauksessa ei voida varmuudella sanoa syyn olleen ihmisessä, joten pesintöjen häiritsemistä ei onneksi merkittävästi esiinny.

Viiden poikasen pesiä ei esiintynyt eikä neljän poikasen pesiäkään ollut kuin yksi Lieksassa. Yhteen poikaseen jäi peräti kuusi pesintää. Ensimmäisen kerran harrastusuralani pääsin itsekin näkemään nälkään kuolleen poikasen kanahaukan pesässä, kun kahdesta poikasesta toinen oli kuollut puolikasvuosena.

VARPUSHAUKKA: Pariin edeltävään vuoteen verrattuna varpushaukan havaintomäärät vähenivät hieman. Reviierejä ilmoitettiin 29 ja varmoja pesintöjä niiltä 5 (35/13).

Pesintätulos näissä muutamissa pesissä muodostui kohtuullisen hyväksi. Poikasia kehittyi aloitettua pesintää kohden 4,25 (4,14). Pesinnät sujuivat ilman todettuja tuhoutumisia. Ainoastaan yhdellä kontiolahtelaisella reviiirillä havaittiin yhden poikasen jääneen jonkin pedon saaliiksi rengastuksen jälkeen.

Poikasten sukupuolijakautuma oli 10 naarasta ja 7 koirasta. Poikueissa oli vain neljää ja viittä poikasta.

SINISUOHAUKKA: Sinisuohaukan reviierejä löytyi ihan mukavasti 30, mutta vain yksi ainoa pari paljasti pesänsä lintuharrastajille (9/4). Puolet reviiereistä havainnointiin Juuassa ja Kontiolahdessa, joissa myyriä oli melko runsaasti. Ainoa pesä löytyi Kontiolahdesta. Pesässä oli vain kolme munaa ja niistäkin vain yksi tuotti lentoon lähtevän poikasen. Poikanen rengastettiin.

RUSKOSUOHAUKKA: Suunnilleen entinen määrä ruskosuohaukkoja majaili Pohjois-Karjalan ruovikoissa. Reviierejä löytyi 13 ja niiltä vain yksi varmistettu pesintä (11/1). Rääkkylässä olleilta neljältä reviiiriltä todettiin yksi lentopoikue, jossa oli kaksi poikasta. Taulukosta 2 voidaan todeta, että reviiirit löytyivät samoista kunnista ja paikoista kuin ennenkin.

NUOLIHOUKKA: Edellisen vuoden aallonpohjasta nuolihaukan määrät kohosivat totutulle tasolle. Reviierejä havainnointi ilmoittivat 37 ja niiltä 6 varmaa pesintää (18/4). Kontiolahden osuus oli taas perinteisen korkea, lähes puolet kaikista havainnoista. Kaikissa neljässä pesinnässä, joista poikasmäärä varmistettiin, oli kaksi poikasta.

AMPUHAUKKA: Ampuhaukkahavainnot alkavat olla jo melkoisia harvinaisuuksia. Koko läänistä raportoitiin vain 5 reviiiriä ja niiltä kaksi pesintää (2/0). Lieksassa pesästä löytyi vain munansiruja ja emo varoitteli vaimeasti. Juuassa pesintä sentään onnistui, mutta muuten pesinnän yksityiskohdat eivät ole tiedossa.

Jari Halonen rengastamassa tuulihaukan poikasia komeassa kelossa (Hannu Lehtoranta)

Lintuharrastajien olisi huolehdittava siitä, että perinteisillä ampuhaukkapaikoilla on pesäpohjia tarjolla. Jos variksenpesiä ei ole, tulisi rakentaa sopivia tekopesiä, jotta haukka pääsisi pesimään tutulla paikalla.

TUULIHAUKKA: Ampu- ja nuolihaukkaa paremmin näyttää nykyisin sujuvan tuulihaukkojen pesintä. Pöntötyksellä näyttää olevan tässä oma tärkeä merkityksensä. Luultavasti pöntöt parantavat pesintämenestystä, mutta ainakin pesät löytyvät tutkijoille helpommin. Reviirejä havainnointiin kaikkiaan 46 ja niiltä mukavasti 16 pesintää (28/10). Pesäpaikkoja raportoititiin neljätoista ja niistä peräti seitsemän oli pöntöissä. Lisäksi kaksi pesintää oli luonnonkoloissa, joten perinteiset variksen pesissä tapahtuvat pesinnät alkavat jäädä jo vähemmistöön. Pesintöjä variksenpesissä oli viisi. Edellisvuonnaan yhdeksästä todetusta pesästä vain yksi oli risupesässä.

Poikastuotto jäi edellistä vuotta huonommaksi. Aloitettua pesintää kohden poikasia kehittyi 4,08 (4,67). Tuottoa alensi yksi valtimolainen pöntöpesintä, jossa todettiin munat kylmiksi.

Pyhäselässä Miettisen Juha nappasi emon pesältä rengastettavaksi paljain käsin.

Petolintuvastaava: Hannu Lehtoranta Eevalantie 6 D 14
83900 JUUKA
puh.976-72030

KIRJALLISUUS

LEHTORANTA,H.1990: Päiväpetolintujen pesintä Pohjois-Karjalassa 1991 - Siipirikko 18: 75-79.

LEHTORANTA,H.1992: Pöllöjen pesintä Pohjois-Karjalassa 1991 - Siipirikko 19: 35-43.

MIETTINEN,J.1981: Lintujen rengastus Pohjois-Karjalassa 1950-79 -Siipirikko 8: 123-133.

HARVINAISUDET 1991 POHJOIS-KARJALASSA

Petri Hottola & Mauri Leivo

Edellisessä Aluerariteettikomitean (ARK) harvinaisuuskatsauksessa (Leivo & Pursiainen 1992) todisteltiin moneen otteeseen ARK:n ryhdistäytyneen. Tämä katsaus on lopullinen vastaisku huhuille ARK:n toiminnan hyytymisestä. Katsaus ilmestyy ajallaan 80-luvun malliin. Havaintoilmoituksissaan nyt myöhästyneiden kannattaa ottaa tämä huomioon jatkossa.

ARK:n jäsenten määrä väheni vuonna 1992 yhdellä, kun pitkäaikainen ARK-konkari Ari Parviainen joutui muilta kiireiltään jättämään komiteatyöt sikseen. Tämän katsauksen havainnot ovat tarkastaneet Petri Hottola, Mauri Leivo ja Jouni Pursiainen.

Vuoden 1991 aikana tehdyistä harvinaisuushavainnoista kertyi ARK:lle kaikkiaan 148 ilmoitusta. Näistä 11 jouduttiin hylkäämään perinteisistä syistä: puutteellisesta kuvauksesta, ilmeisestä virheellisestä lajinmäärityksestä jne. Pohjois-Savon ARK tarkasti jälleen ansiokkaasti noin 50 harvinaisuusilmoitusta, joiden tarkastamisessa PKLTY:n ARK:n jäsenet olivat jäävejä.

ARK on selkeyttänyt viime vuosina lipsunutta linjaansa ns. maallikkohavaintojen osalta. Kuten ARK:n alkuaikoinakin, maallikkohavaintoihin suhtaudutaan suurella varovaisuudella. Tähän ovat vaikuttaneet jatkuvat esimerkkitaipaukset, joissa suuret ja helposti tunnistettavat linnut on määritetty väärin. Tuntomerkit on kuvattu lintukirjamaisen oikein, mutta totuus on onneksi paljastunut tarkastuskäynneillä. Esimerkkeinä mainittakoon vihervarpusen määrittäminen harjalinnuksi ja kesyn laulujoutsenen määrittäminen metrin päästä kirjan kanssa kyhmyjoutseneksi.

Tästä syystä aktiiviharrastajien edellytetään aina tarkistavan ns. maallikoiden ilmoitukset harvinaisuuksista - myös helposti tunnettavista pikkuharvinaisuuksista, joista ei edellytetä kuvausta. Muussa tapauksessa maallikkohavaintoja käsitellään komiteassa ainoastaan, jos liitteenä on todistusaineistoa kuten valokuvia. Lintutiede ei kaadu siihen, että joitakin oikeita havaintoja jää julkaisematta. Suurempi ongelma ovat julkaistut epäluotettavat havainnot.

Suomen Lintutieteellisen Yhdistyksen Rariteetikomitealle tehtiin Pohjois-Karjalasta 11 ilmoitusta valtakunnallisista harvinaisuuksista. Bumerangeja tuli tällä kertaa tavallista huomattavasti enemmän eli kuusi. RK:n sihteeri Hannu Jännekselle kiitokset RK-listauksen lähettämistä tätä katsausta varten.

Kova rarisyksy 1991

Harvinaisuusvuosi 1991 alkoi hiljaisesti. Ensimmäiset havainnot tehtiin vasta huhtikuun alussa kevään kolkutella Pohjois-Karjalan lumisia portteja. Maa- ja merikotkia, muuttohaukkoja, merilokkeja, uutuukyyhkyä ja kangaskiuruja poimittiin tavallisempien muuttolin- tulajien lomasta. Petohavainnointiin panostettiin läpi kevätkauden ja tuloksena oli ennätyk- sellinen määrä maakotkia (5) ja muuttohaukkoja (7), mutta vain yksi 'laatuokotka' - kilju/pikkukiljukotka.

Toukokuu on perinteisesti rarien juhla-aikaa, mutta tällä kertaa saalis jäi laihaksi. Ei yhtään RK-havaintoa ja ARK-lajienkin parhaimmistoksi jäivät merihanhet, alliahaaha ja mustapyrstökuiiri. Lapintiroilla oli heikoin kevät miesmuistiin.

Vuoden ensimmäinen RK-havainto oli Joki-Hautalammella 4. kesäkuuta havaittu vanha punajalkahaukkakoiras. Alkukesästä vieraili ARK:mme perustajajäsen Matti Kapanen kotikonnuilla kepittäen ikään kuin malliksi oppipojille mustaotsalepinkäisen Pyhäselän Reijolasta. Kesän mielenkiintoisin havainto oli kanadanhanhen ensimmäinen pesintä kautta aikojen Pohjois-Karjalassa. Kiteellä pesineistä linnuista tehtiin useita havaintoja kesän ja syksyn mitaan. Lapin- ja idänuunilinnut eivät suostuneet laulamaan lintuharrastajille tänä kesänä, tai sitten kuulluista yksilöistä ei tehty ilmoitusta ARK:lle.

Syysy pelasti rarivuoden! Hyvään muuttosyksyyn osunut erittäin aktiivinen arktistaijaus tuotti väijäämättä tulokseksi havaintoja myös harvinaisista läpimuuttajista. Uljaimpina kaikista lienevät olleet kaksi juhlapukuista jääkuikkaa, jotka molemmat havaittiin muun gaviamuuton yhteydessä syys-lokakuussa. Valkonokkaiset linnut nostivat Pohjois-Karjalassa havaittujen jääkuikkien summan viidestä seitsämään. Uhanalainen kiljuhanhi, kyhmyhaaha ja pikkukajava nostivat syksyn tasoa huomattavasti ylöspäin. Kihumuutto oli poikkeuksellisen vilkasta. Kaikkiaan kolme leveäpyrstöä, 9 merikihua ja 7 kiuhu sp:tä piirtyi havaintovih- koiden sivuille ja vieläpä ARK-lomakkeille. Ainoan pettymyksen tuottivat oikeastaan merimetso, joita ei nähty yhtään koko syksynä!?

Maallakin ehdittiin kompata muutontarkkailun lomassa. Heinäkurpilla oli taas hyvä esiintyminen ja pääasiassa Joensuun Linnunlahden raviradalta laskettiin 11 'hekuu'. Rarivuoden 1991 kohokohta oli epäilemättä alaskanviklan löytyminen Pohjois-Karjalasta

peräti kahdesti syksyn aikana. Syyskuun puolivälissä löydettiin Liperistä maamme kaikkien aikojen seitsämäs alaskanvikla ja vain paria viikkoa myöhemmin toinen Joensuusta. Jälkimmäinen lintu pysytteli paikalla viikon päivät vetäen puoleensa lintuharrastajia ympäri Suomen. Mainittakoon, että eräät turkulaiset vierailivat paikalla kahteen otteeseen saadakseen lisää ja parempia kuvia linnusta!

Joulukuullekin riitti vielä muutamia harvinaisuuksia. Merimetso oli ehkä odotettu pikkuhar- vinaisuus, mutta merikotka ja haaha sp eivät.

Katsauksessa käytetyt lyhenteet ja merkit

Luvut lajinimen jäljessä: vasemmanpuoleinen sulkeissa olevista kahdesta luvusta tarkoittaa vuosien 1975 (ARK:n perustamisvuosi) - 1990 (edellinen katsaus) välillä Pohjois-Karjalassa tavattujen kyseisen lajin yksilöiden kokonaismäärää. Luvuista oikeanpuoleinen tarkoittaa vuoden 1991 vastaavaa yksilömäärää.

Lyhenteet: * = RK:n hyväksymä havainto, 1/ = koiras, /1 = naaras (esim. 1/3 on parvi, jossa 1 koiras ja 3 naarasta), /1-puk. = naaraspukuinen (so. naaras tai nuori), ad = vanha, aikuinen, subad = esiaikuinen, juv = nuori, imm = esiaikuinen tai nuori, 1kv,2kv,3kv.... = 1., 2. jne. kalenterivuoden lintu, jp = juhlapukuinen, vp = vaihtopukuinen, va = vaalean värimuodon yksilö, tu = tumman värimuodon yksilö, Ä = laulava, ä = ääntelevä, p = paikallinen, m = muuttava, SW jne. = muuttosuunta, kie = kiertelevä, r = rengastettu.

Havainnoitsijalyhenteet: Havainnoitsijat on ilmoitettu katsauksessa aakkosjärjestyksessä kuitenkin siten, että havainnon ilmoittajan nimi on mainittu ensimmäisenä. MH = Markku Halonen, PH = Petri Hottola, TI = Tuomas Immonen, AJ = Aimo Jukkara, VJ = Vesa Jouhki, MK = Matti Kapanen, TK = Timo Karkiainen, LK = Lauri Karttunen, HK = Harri Kontkanen, KK = Kari Koskela, EL = Esa Laaninen, AL = Ari Lavinen, ML = Mauri Leivo, PL = Paavo Liimatta, TN = Toni Nevalainen, VM = Veikko Makkonen, JM = Jukka Matero, JMi = Juha Miettinen, PM = Pertti Mähönen, PP = Petri Palviainen, AP = Ari Parviainen, JP = Jouni Pursiainen, HP = Heikki Pönkkä, KR = Kauko Rouhi- ainen, HR = Hannu Räsänen, JR = Jouko Räsänen, JS = Jarno Sormunen, KV = Kari Varonen, AV = Antti Vänskä, PZ = Pentti Zetterberg.

Kuntalyhenteet: Val = Valtimo, Nur = Nurmes, Lie = Lieksa, Juu = Juuka, Pol = Polvijärvi, Out = Outokumpu, Lip = Liperi, Joe = Joensuu, Kon = Kontiolahti, Ilo = Ilomantsi, Tuu = Tuupovaara, Kii = Kiihtelysaara, Pyh = Pyhäselkä, Toh = Tohmajärvi, Vär = Värtsilä, Kit = Kitee, Rää = Rääkkylä, Kes = Kesälahti.

Lajikohtainen katsaus

Jääkuikka (Gavia adamsii) (5,2)
29.9 Joe Höytiäisen kanava 1 jp SW (AV), 20.10 Rää Vuoniemi 1 jp SW (PH,ML).
Kaksi havaintoa Pohjois-Karjalassa varsin harvinaisesta jääkuikasta oli syksyn kohokohtia. Lajin löytäminen edellyttää gaviamuuttojen ahkeraa seuraamista - jääkuikkien suhde pienempiin lajeihin lienee noin 1: 10 000.

Merimetso (Phalacrocorax carbo) (275,9)
23.5 Rää Samppaanniemi 2 juv/subad (MH), 25.- 26.5 Rää Samppaanniemi 4 yks. (MH), 26.5 Rää Samppaanniemi 1 m (MH), 27.5 Rää Samppaanniemi 7 yks. (MH), 28.5 Rää Samppaanniemi 3 yks. (MH), 28.12 Joe Pielijsjoki 1 subad (TN,MH,ML).

Tavanomaista runsaampi kevätesiintymisen keskittyi Rääkkylän Samppaaniemeen. Syksyllä yllättäen täysin kateissa. Myös Punkaharjun Hirvikoskella normaalia vähälukuisempi (Kontiokorpi 1992). Talvella laji on harvinainen pistäytyjä läänin vähillä sulapaikoilla.

Harmaahaikara (*Ardea cinerea*) (106,3)

12.4 Kes Mäntyniemi 1 p/kie (MH,AP,EL), 16.7 Out Vuonos 1 juv (AV), 11.8 Rää Sängenlahti 1 yks. (MH).

Tavanomaista niukempi esiintymisen syksyllä. Harmaahaikarat puuttuivat useasta perinteisestä paikasta kuten Höytiäisen kanavalta ja Pitkärannasta.

*** Jalohaikara** (*Egretta alba*) (5,0)

2.5.1989 Lie Ruunaa 1 yks. (Jarmo Könttä, Teuvo Meriläinen). Havainnon ajankohta on lajille tyypillinen. Jalohaikara havaittiin Pohjois-Karjalassa myös 1988 ja 1990 (Leivo & Pursiainen 1992).

Kattohaikara (*Ciconia ciconia*) (58,3)

11.6 Kes Mäntyniemi 2 yks. (MH,EL), 12.6 Kii kirkonkylä 1 yks. (AL).

Viime vuosiin verrattuna hieman heikompi esiintymisen lajista, joka on säännöllinen vierailija varsinkin touko-kesäkuussa.

Merihanhi (*Anser anser*) (41,6)

10.5 Vär Uusikylä 5 kie/p (PH), 15. - 18.5 Out Sysmäjärvi 1 yks. (ML, Kalle Leivo, ym.). Merihanhen säännöllinen muutonaikainen esiintymisen saattaa liittyä lajin arvailtuun pesimiseen Vienanmeren alueella. Norjan rannikolla merihanhi on melko tavallinen pesimälaji ainakin Porsangervuonon länsipuolella (Wikan & Frantzen 1984). Toisaalta kyseessä voivat olla harhailevat Laatokan pesimälinnut.

Kiljuhanhi (*Anser erythropus*) (15,1)

12.10. Kes Ruokkeenniemi 1 ad SW tundrahamparvessa (ML,AV).

Kiljuhanhi on maassamme erittäin uhanalainen ja varsinkin kykyään laji on Pohjois-Karjalassa varsin harvinainen vierailija. Kiljuhanhen määrittäminen muuttolennosta edellyttää vankkaa kokemusta.

Kanadanhanhi (*Branta canadensis*) (67,11)

25.4 - 12.5 Kit Päätyeenlahti 2 yks. (HK,AP,MH,PH), 4.5 Vär Sääperi 1 yks. (HK,EL,VJ,PZ,JP,MK), 22.5 Lip Ojalahti 2 yks. (LK,KR,Sulo Räsänen), 23.6 Kit Ätäskö pesivä pari, pesässä 3 munaa (VM), 13.10 Kit Päätyeenlahti 8 yks. (ML,PH), 19.10 Kit Ätäskö 8 yks. (PH,ML).

Kiteen Ätäskön pesintä lienee ensimmäinen varmistettu Pohjois-Karjalasta. Kaikkien Kiteen havaintojen on katsottu koskevan ko. paria poikasineen.

Allihaahka (*Polysticta stelleri*) (90,2)

27.5 Joe Linnunlahti 2/ (MH).

Tavanomaisen niukka esiintymisen. Allihaahkan tapaa parhaiten keväällä arktisten vesilintujen muuton yhteydessä.

Kyhmyhaahka (*Somateria spectabilis*) (3,1)

19.10 Kit Päätyeenlahti /1 -puk. (PH,ML).

Keväällä Joensuussa havaitusta monien näkemästä naaraspukuisesta kyhmyhaahkasta ei ole saatu vielä ilmoitusta.

Haahka (*Somateria mollissima*) (12,0)

11.5.1989 Kit Muljula (Hovinlampi) 1/3 N (MH).

Vuonna 1989 havaittu suurparvi nostaa yhteismäärän kahteentoista.

Haahka-laji (*Somateria* sp.) (?),1)

5.12. Rää Vuoniemi /1 -puk. SW (HK,AP).

Havainnoitsijat epäilivät linnun olleen kyhmyhaahka.

Maakotka (*Aquila chrysaetos*) (58,7)

11.4 Out Sysmäjärvi 1 subad N (AV), 19.4 Rää Haapasalmi 1 subad NW (MH,AP), 24.4 Kes Mäntyniemi 1 subad N (HK,MH,AP), 26.4 Vär Uusikylä 2 2-3kv N (PH,JP,KV,TK), 27.7 Ilo Niemijärvi 1 ad (HK), 13.10 Kes Mäntyniemi 1 juv SE (PH,ML).

Maakotkia havaittiin 1991 selvästi aiempaa enemmän. Selityksenä on havainnoinnin lisääntyminen läänin itä- ja kaakkoisosissa, lähempänä kotkien parasta muuttoreittiä. Erityisesti Kesälahti sijoittuu ilmeisen hyvin maakotkien muuttoreitille.

Merikotka (*Haliaetus albicilla*) (162,17)

7.4 Lip Ahonkylä 1 subad N (HK,AP,PM), 7.4 Out Vuonos 1 subad NE (AV), 17.4 Vär Sääperi 1 juv/subad NW, 1 juv/subad E-NE, 2 juv/subad SW (MH,AP,HK), 20.4 Joe Rantakylä 1 subad WSW (MH,AP,HK), 25.4 Vär Sääperi 1 subad N (HK,PL,MH,AP), 26.4 Vär Uusikylä 1 +4kv N (PH,JP,TK,KV), 8.5 Vär Sääperi 1 imm NE (MH,EL), 10.5 Toh Peijonniemenlahti 1 imm N (PH), 12.9 Out Vuonos 1 subad SW (AV), 21.9 Joe Höylas 1 2-3kv SSE (JM, Tommi Nyman), 21.10. Rää Vuoniemi 1 imm. SE, 1 subad S ja 1 2-4kv SE (ML), 17.11 Joe Höytiäisen kanava 1 ad S (HK,AP), 14.12 Lip Käsämä 1 SW (ML, Heljä Leivo).

Merikotkien hyvä summa selittyy paljolti aktiivisella muuton seurannalla Värtsilän Uudessa-kylässä huhtikuun lopussa. Talvihavainnot merkikotkasta ovat vähäisiä - Liperin Käsämän linnullakin oli jo kiire lounaiseen.

Kiljukotka-laji (*Aquila clanga/pomarina*) (9,1)

25.4 Joe Höylas 1 W (TI).

Ainoastaan yksi havainto. Vuosi 1991 oli harvinaisimpien kotkien osalta tavallista heikompi.

Kotka-laji (*Aquila/Haliaetus*) (?),2)

23.4 Joe Rantakylä 1 (TI,JS), 30.4 Vär Sääperi 1 (MH)

Haarahaikka (*Milvus migrans*) (51,4)

16.4 Joe Rantakylä 1 NW (MH), 1.5 Pyh Mulo 1 m (MH,EL,AP), 3.5 Rää Jouhtenuslampi 1 2kv saal. (PH), 18.5 Vär Sääperi 1 NW (MH,PM,VJ).

Tyypillinen esiintymisen kevätmuuton aikaan. Viime vuosina haarahaikasta on tehty runsaasti pesimäaikaisia havaintoja mm. Saaren-Parikkalan seudulla (O-P. Pietiläinen, suull.).

*** Punajalkahaikka** (*Falco vespertinus*) (25,1)

4.6 Rää Joki-Hautalampi 1/ ad NW (PH).

Punajalkahaikkoja tavataan Pohjois-Karjalassa lähes vuosittain, useimmiten loppukevällä ja alkusyksyllä.

Muuttohaikka (*Falco peregrinus*) (44,11)

7.4 Rää Haapasalmi 1 ad kie (MH), 26.4 Vär Uusikylä 1/ ad (PH,JP,TK,KV), 4.5 Vär Sääperi 1 ad (HK,EL,VJ,PZ,MK,JP), 4.5 Toh Peijonniemenlahti 1 ad (HK,EL,VJ), 4.5 Out Sysmäjärvi 1 ad kie -> NW (MH,AP), 10.5 Joe Linnunlahti 1 2kv (MH,HK), 17.5 Vär Sääperi 1 ad (ML,PH,HP,HR), 20.9 Out Vuonos 1 ad W (PH,AV,MH), 21.9 Rää Vuoniemi 1 ad SW saalista syöden ja 1 SW (PH,JR,PM,MH ym.), 28.9. Pyh Mulo 1 ad S (PH,JR,HK,AP).

Muuttohaikkahavaintojen lisääntyminen heijastanee lajin kantojen todellista kasvua pohjoisessa. Pesintä Pohjois-Karjalassa ei olisi aivan mahdotonta suojelualueilla. Muuten läänistä löytyy niukalti riittävän luonnontilaisia alueita.

Viiriäinen (*Coturnix coturnix*) (21,1)

15. - 17.7 Kon Lehmo 1/ Ä, joka myös nähtiin 17.7 (KV,PH,JR,MH ym.).
Lintu oleskeli alueella bongareiden iloksi ilmeisesti lähes elokuun alkuun saakka.

Keräkurmitsa (*Eudromias morinellus*) (19,1)

10.9 Out Vuonos 1 ad (AV).
Keräkurmitsoihin erikoistunut A.Vänskä löysi jälleen "kekun" Vuonoksen kaivosaltailta.

*** Alaskanvikla** (*Tryngites subruficollis*) (-,2)

13.9 Lip Ahonkylä 1 kv (HK,AP), 28.9 - 5.10 Joe Repokallio 1 kv (JP ym.).
Yllättävä uusi laji Pohjois-Karjalalle. Suomen alaskanviklahavainnot keskittyvät rannikoille, vaikka laji onkin havaittu mm. Etelä-Karjalassa. Saattaa olla, että havainnot koskevat samaa yksilöä.

Repokallion alaskanvikla oli varsin luottavainen havainnoijiaan kohtaan (Mauri Leivo)

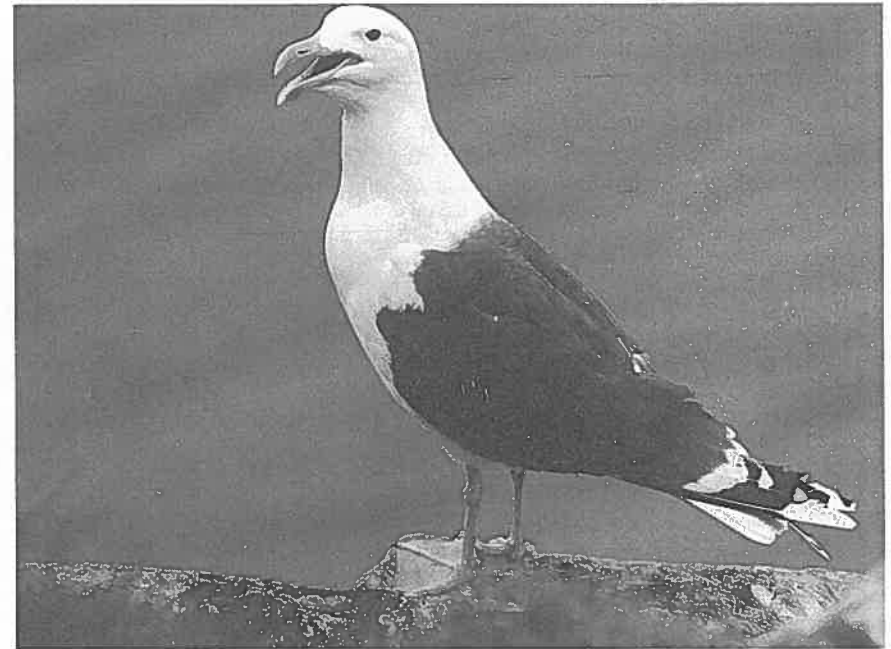
Alaskanviklat pesivät Pohjois-Amerikan arktisilla rannikoilla ja talvehtivat Etelä-Amerikan kaakkoisosien ruohostomailloilla (Hayman ym. 1986). Laji harhautuu usein Eurooppaan. Suomessa alaskanvikla on tavattu aiemmin 6 kertaa (Jännes ym. 1991).

Heinäkurppa (*Gallinago media*) (71,11)

26.8 Joe Linnunlahti 4 yks. (HK), 26.8 Joe Linnunlahti 1 yks. (PH), 29.8 Joe Linnunlahti 2 yks. (HK), 30.8 Joe Höylas 1 yks. (MH,JMi), 1.9 Joe Linnunlahti 1 yks. (HK), 5.9. Joe Linnunlahti 3 yks. (ML), 10.9 Joe Linnunlahti 1 yks. (ML), 16.9 Joe Linnunlahti 1 kuollut (ML), 3.10 Joe Linnunlahti 1 yks. (ML).
Havainnot keskittyivät Linnunlahden raviradalle, jossa eri yksilöiden erottaminen toisistaan on hankalaa. Muualla heinäkurppia ei etsitty kovinkaan järjestelmällisesti.

Mustapyrstökuiri (*Limosa limosa*) (42,2)

1.5 Vär Sääperi 1/ jp (PH), 26.5 Joe Höylas 1 yks. (TI,JS).
Keskimmäisestä hieman niukempi esiintyminen. Laji on keväisin säännöllinen läpimuuttaja matkallaan kohti Perämeren pesimäalueita.

Merilokki yleistyy vuosi vuodelta (Hannu Eskonen)

Merilokki (*Larus marinus*) (41,12)

16.4 Joe Rantakylä 1 kv (MH), 16.-17.4 Joe Rantakylä 1 kv (MH), 17.4 Joe Rantakylä 1 ad (MH), 20.4 Joe Repokallio 1 ad p -> S (PH, JR), 30.4 Rää Joki-Hautalampi 2 ad (PH), 20.10 Rää Vuoniemi 3 ad 3 kv S (PH,ML).

Merilokin yleistyminen tuntuu jatkuvan. Useat havainnot myöhästyivät katsauksesta. Vuoniemen havainto muuttavasta merilokkiperheestä viittaa pesintään jossakin lähialueilla. Laji saattaa jo pesiä Pohjois-Karjalassa. Etelä-Karjalassa laji on pesinyt jo usean vuoden ajan säännöllisesti muutamien parien voimalla (Ruti 1991).

Pikkukajava (*Rissa tridactyla*) (23,1)

26.- 27.10 Pol Ruvaslahti 1 kv p (PH,AJ,JR ym.).
Pikkukajavahavainnot ovat vähentyneet sitten 80-luvun puolivälin vilkkaiden syksyjen. Edelliset havainnot Pohjois-Karjalasta ovat vuodelta 1987 (Parviainen 1988). Paikallisena kalanperkeiden parissa viihtynyt kajava oli jo toinen Polvijärvellä syksyisten joutsenretkien yhteydessä havaittu.

Lapintiira (*Sterna paradisaea*) (n.136,2)

12.5 Kit Päätyeenlahti 1 yks. (HK,AP,PP), 13.5 Rää Joki-Hautalampi 1 yks. (MH).
Joensuun Ukonlahdella edelleen pesineistä linnuista kaivataan ilmoitusta (vrt. ed. katsaus). Harvinaisen niukka esiintyminen, toukokuun lopulta ei yllättäen yhtään havaintoa.

Räyskä (*Sterna caspia*) (24,1)

10.5 Toh Peijonniemenlahti 1 ad jp (PH).

Tohmajärvellä nähtiin vähän myöhemmin myös pari, mutta havannoitsija ei viitsinyt ilmoittaa havaintoaan. Heinä-elokuiset kierteelijät jäivät tällä kertaa havaitsematta.

Mustatiira (*Chlidonias niger*) (74,2)

7.- 8.6 Vär Sääperi 1 jp (PH, Aulikki Tervonen ym.), 29.6 Vär Sääperi 1 jp/vp p (HK,AP).

Havainnot koskevat eri yksilöä. Pohjois-Karjalan vesi- ja ympäristöpiiriin linnustoselvityksen ansiosta Sääperillä päivystettiin kesäkuussa 1991 tavanomaista tarkemmin.

Leveäpyrstökihi (*Stercorarius pomarinus*) (60,3)

13.10. Kes Ruokkeenniemi 1 ad va WSW (PH,ML), 17.10 Rää Vuoniemi 2 1kv (MH).

Lajin esiintyminen vaihtelee vuosittain, mutta on suhteellisen säännöllistä. Normaalisti havainnot painottuvat kevääseen. Vuoniemessä on onnistuttu määrittämään jo ainakin viisi nuorta lusikkapyrstöä.

Merikihi (*Stercorarius parasiticus*) (326,10)

21.5 Vär Sääperi 1 va N (PH), 21.9 Rää Vuoniemi 1 va kie (PH,HK ym.), 29.9 Rää Vuoniemi 1 ad va SW (MH), 29.9 Rää Vuoniemi 1 ad va SW (eri lintu kuin ed.) (MH,AP), 13.10 Kes Ruokkeenniemi 1 ad va (ML,PH), 19.10 Kes Ruokkeenniemi 1 ad va kie/WSW (PH,ML), 20.10 Rää Vuoniemi 1 ad va 3 1kv (PH,ML,KK).

Kevätmuutolla tavanomaista vähälukuisampi. Syksyn suhteellisen vilkas kihumuutto korvasi kevään puutteet.

Kihu-laji (*Stercorarius* sp.) (? ,7)

12.9 Rää Vuoniemi 1 1kv kie (MH,JP), 22.9 Rää Vuoniemi 1 ad tu S (PH,HK,ML ym.), 29.9 Rää Vuoniemi 2 SW (MH), 13.10 Kes Ruokkeenniemi 1 juv SW (PH,ML), 20.10 Rää Vuoniemi 1 juv S (ML,PH,KK), 20.10 Kes Ruokkeenniemi 1 1kv (MH,AP,PZ).

Uuttukyyhky (*Columba oenas*) (? ,8)

16.4 Pyh Mulo 1 yks. (HK,AP), 17.4 Vär Sääperi 2 yks. (HK,MH,AP), 19.4 Rää Oravilahti 2 yks. (MH,AP), 26.4 Rää Joki-Hautalampi 1 yks. (PH), 18.5 Rää Kiesvaara 1 kie (MH,PM,VJ), 7.6 Vär Sääperinranta 1 yks. (PH).

Iahduttavan monta havaintoa keväältä ja kesältä 1991. Havainnot koskenevat pääosin Pohjois-Karjalan niukkaa, mutta pysyvää pesimäkantaa. Uuttukyyhky pesimisen kynnyksymys lienee sopivien pesäkolonien löytyminen vuosi vuodelta köyhtyvistä talousmetsistä.

Turturikyyhky (*Streptopelia turtur*) (59,2)

19.7 Rää Haapasalmi 2 kie (MH).

Niukka esiintyminen tukee edellisen katsauksen käsitystä turturikyyhky vakiintumattomuudesta Pohjois-Karjalassa (vrt. Leivo & Pursiainen 1992).

Harmaapäätikka (*Picus canus*) (? ,2)

8.10 Rää Vuoniemi 1 NW (MH,AV), 13.10 Kes Ruokkeenniemi 1 yks. (ML,PH).

Vilkkaan vuoden 1990 jälkeen normaalimman niukka ja syksyyn painottunut esiintyminen.

Valkoselkätikka (*Dendrocopos leucotos*) (43,1)

12.4 Kes /1 reviiirillä (MH,AP,EL).

Ainoa ilmoitettu havainto liittyy pesimäalueeseen Kesälähdellä. ARK:n mielestä turhia vierailuja tunnetuilla pesäpaikoilla on syytä välttää. Lajin tilanne Pohjois-Karjalassa on muutenkin erittäin huono. Muutamia pesiviä pareja uhkaavat mm. metsätalouden toimet, eikä suojelussa ole mainittavasti edistetty ympäristöviranomaisten passiivisuuden takia.

6.10.1990 Rää Vuoniemi 1/ NW (MH,AP,PM,AV), 13.10.1990 Rää Vuoniemi 1 SE (MH,AP,PM,AV).

Havainnot nostavat vuoden 1990 valkoselkätikkasaldon kuuteen yksilöön. Vaellus oli lajin harvinaisuuteen nähden melko voimakasta.

Tunturikiuru (*Eremophila alpestris*) (? ,4)

20.4 Joe Repokallio 3 yks. (PH,JP,PZ), 12.10 Kes Ruokkeenniemi 1 S (ML,AV).

Muutaman vilkkaan tunturikiuruvuoden jälkeen palattiin niukkaan esiintymiseen. Toisaalta muutamien havaintojen ilmoittaminen on tietävästi viivästynyt ja seuraava katsaus voi tuoda parannusta vuoden 1990 summiin.

Kangaskiuru (*Lullula arborea*) (15,1)

7.4 Out Sätöslahti 1 ä (HK,AP,PM).

Tyyppillisen niukka esiintyminen kertoo omalta osaltaan uhanalaisen kangaskiurun taantumisesta koko Suomessa.

*** Mustaotsalepinkäinen** (*Lanius minor*) (4,1)

16.6 Pyh Reijola 1/ (MK ym.).

Edellisestä havainnosta on ainoastaan kaksi vuotta. Lappeenrannantielle autoon näkyneen linnun löytämiseen tarvittiin ex-karjalaisen vanhan mestarin vierailu kotikulmilla.

Idänuunilintu (*Phylloscopus trochiloides*) (? ,8)

26.5 Vär Sääperi 1/ Ä (PH), 31.5 Kon Kolvananuuro S-pää 2/ Ä (PH ym.), 6.6 Rää Haapasalmi 1/ Ä (MH), 6.6 - 26.6 Kon Selkie 2/ Ä (HK), 12.6 Rää Kiesvaara 1/ Ä (MH), 22.7 Out Juojärvi 1 yks. (ML). Ilmoitettujen lisäksi Kolvananuorossa lauloi ilmeisesti 1-2 muutakin yksilöä. Idänuunilintu lienee Pohjois-Karjalassa tässä näkyvää huomattavasti yleisempi.

Lapinuunilintu (*Phylloscopus borealis*) (? ,2)

18.6 Kon Selkie 1/ Ä (HK), 6.7 Rää Myllypuro 1/ Ä (MH).

Tavallista niukempi esiintyminen. Selkien mäki on nykyisin lajin varmin esiintymisalue Pohjois-Karjalassa.

Kirjosiipiunilintu (*Phylloscopus inornatus*) (16,2)

10.9 Joe Höylas 1 ad nimirodun yksilö r (JM,MH), 26.9 Joe Hasanniemi * 1 yks. (ML).

Kirjosiipiunilintu on nykyisin säännöllinen syksyinen vieras Joensuun seudulla. Muitakin itäisiä unilintuja löytyisi epäilemättä, mikäli niitä etsittäisiin järjestelmällisemmin. Havaintoilmoituksessa on aina syytä kuvata linnun alalaji useassa yhteydessä lajistatuksen saaneen humei-rodun poissulkemiseksi (vrt. esim. Jonsson 1992).

Pikkusieppo (*Ficedula parva*) (61,3)

16.5 Kon Jukajoki 1/ ad Ä (HK), 18.5 Joe Noljaikka 1/ Ä (HK,EL,AP), 12.- 18.6 Rää Jouhtenus 1/ ad Ä (MH,PH).

Jouhtenuksen havainto viittaa pesintään muutenkin arvokkaassa vanhan metsän saarekkeessa.

Nokkavarpuunen (*Coccothraustes coccothraustes*) (? ,5)

16.9 Joe Niinivaara 5 yks. (MH), 19.9 Joe Niinivaara 1 yks. (MH), 30.9 Joe Niinivaara 3-4 yks. (MH), 5.10 Joe Niinivaara 1 ä (PH).

Nokkavarpuushavainnot keskittyivät tällä kertaa Joensuuhun Tonttulankadulle, jonka runsas tuomenmarjasato houkutteli nokkavarpusia.

Pikkusirkku (*Emberiza pusilla*) (15,1)

25.6 Nur Suojärvi 1/ Ä (PH).

Pesintään viittaavia havaintoja on odotettu varsinkin läänin pohjois- ja koillisosista. Laji on aiemmin pesinyt Kontiolahdella (1-2 paria). 1990 löytyi reviiiri Polvijärveltä. Syyshavainnot jäivät tällä kertaa puuttumaan.

Peruutetut havainnot:

Haarahaukka (*Milvus migrans*)

15.-18.6.1982 Rää Haapasalmi 1 yks. (MH). Havainnoitsija on peruuttanut havainnon.

Kirjallisuus

Hayman, P. , Marchant, J. & Prater, T. 1986. Shorebirds - An identification guide to the waders of the world. Croom Helm. London, Sydney.

Jonsson, L. 1992. Birds of Europe with North Africa and the Middle East. Christopher Helm. London.

Jännes, H. , Nikander, P. & Muukkonen, T. 1991. Rariteettikomitean hyväksymät vuoden 1990 harvinaisuushavainnot. Lintumies vol 26, no 6.

Konttiokorpi, J. 1992. Punkaharjun syysmuutot 1989 - 91. Oriolus vol 12, no 1.

Leivo, M. & Pursiainen, J. 1992. Harvinaisuudet 1988-90 Pohjois-Karjalassa - ARK:n comeback. Siipirikko vol 19, no 1.

Parviainen, A. 1988. Rariteetit 1987 Pohjois-Karjalassa. Siipirikko vol 15, no 4.

Ruti, M. 1991. Kesähavainnot Etelä-Karjalassa 1990. Ornis Karelica vol 17, no 1.

Wikan, S. & Frantzen, B. 1984. Fugler i Finnmark. Skoledirektören i Finnmark. Vadsö.

POHJOIS-KARJALAN LINTUTIETEELLISEN YHDISTYKSEN TOIMINTAKERTOMUS VUODELTA 1991

1. Hallitus

Hallituksen kokoonpano oli kertomusvuonna seuraava: puheenjohtaja Juha Miettinen, varapuheenjohtaja Jouko Tiussa, sihteeri Päivi Kiiskinen, rahastonhoitaja Olli Virmajoki sekä muina jäseninä Hannu Huuskonen, Kimmo Koskela, Jukka Matero ja Rauno Nivanaho. Hallitus kokoontui kolme kertaa.

2. Toiminta

2.1. Kokoukset

Kuukausikokouksia pidettiin yhteensä 6. Näistä maaliskuun ja marraskuun kokoukset olivat sääntömääräisiä vuosikokouksia. Kokousten ohjelmassa oli virallisten asioiden ohella 6 esitelmää tai kuvaesitystä. Ohjelmat olivat:

- 27.2. Hannu Eskosen ja Kari Koskelan diaesitys.
- 27.3. Lasse Kososen esitelmä lintujen lajiristeymistä.
- 24.4. Jouko Tiussan diaesitys, Risto Juvasteen esitelmä selkävesilinnuston tilanteesta sekä Pentti Linkola kertoi näkemyksiään selkävesilinnustosta.

- 25.9. Markku Halosen diaesitys Israelin linturetkeltä.
- 30.10. Petri Palviaisen ja Hannu Huuskosen diaesitys Itä-Afrikan linnuista.
- 27.11. Mauri Leivon diaesitys Norjan litumatkalta.

Kokousten yhteinen osanottajamäärä oli 124.

2.2. Julkaisutoiminta

Yhdistyksen julkaisema Siipirikko-lehden vuosikerta käsitti 4 numeroa, joiden yhteinen sivumäärä oli 128. Lehden painos oli edelleen 500 kpl. Sisältönä oli lintuharrastukseen liittyviä tutkimuksia ja katsauksia sekä retkikuvia. Lehden toimittamisesta vastasivat Harri Kontkanen ja Juhani Hyttinen.

2.3. Tutkimustoiminta

Yhdistys osallistui valtakunnalliseen petolintuprojektiin (osallistujia n.20), talvilintulas-kentoihin (n.20) ja pöntöissä pesivien pikkulintujen tutkimusprojektiin (2). Lisäksi havainto- ja koottiin valtakunnallisiin yhteenvedoihin yölaulajista ja harvalukuisista lajeista. Tutkimuksista tiedotettiin ja tuloksia raportoitettiin kokouksissa ja Siipirikossa.

2.4. Lintuasema

Höytiäisen kanavan suiston lintuasemanhoitajana toimi Juha Miettinen. Rengastuspäiviä oli yhteensä 120, joista 20 oli talvivakiopyyntiä, 97 vakioverkkopyyntiä ja 2 pesäpoikas- ja/tai emorengastuspäiviä. Rengastajia oli yhteensä kuusi, joista Juha Miettinen, Jouko Tiussa, Jukka Matero ja Ari Latja hoitivat pääosan rengastuksista. Lintuasemalla rengastettiin vuoden aikana 5957 lintua.

2.5. Lintujensuojelu

Lintuaseman rengastuksen ohessa osallistuttiin luonnonsuojelualan valvontaan kesäkauden ulkopuolella. Osallistuttiin Lintutieteellisten Yhdistysten Liiton uhanalaisten lajien seurantatutkimukseen.

Yhdistyksen jäseniä osallistui WWF:n Suomen Rahaston valkoselkätikkaprojektin maastonselvityksiin ja talviruokintaan sekä valistustyöhön tikkametsien omistajien parissa. Järjestettiin yhden pöllöpönttötalkoot. Tällä hetkellä yhdistyksen jäsenillä on toimialueellaan noin 1500 pöllöpönttöä ja tuulihaukanpönttöjä noin 60 sekä lisäksi lukematon määrä pikkulinnunpönttöjä. Auringonkukansiemeniä välitettiin lintujen talviruokintaan 3000 kg.

2.6. Arkisto ja lintuhavaintojen keruu

Yhdistyksen arkistosta aktiivisimmin käytössä oli petolintuarkisto, jota ylläpitää Hannu Lehtoranta sekä ns. kesähavaintoarkisto, jota ylläpitää Juha Miettinen. Muistakin kerätyistä havainnoista julkaistiin yhteenvedot jäsenlehdessä. Havainnot on arkistoitu tarkemmin luokittelematta.

2.7. Kirjasto

Yhdistyksen kirjallisuus on omana osastonaan Joensuun Yliopiston Biologian laitoksen kirjastossa lukuunottamatta uusimpia lintulehtiä, joita pidetään Joensuun kaupungin kirjaston lukusalin kerhuhuoneessa.

2.8. Harvinaisuushavaintojen tarkistaminen

Yhdistyksen aluerariteettikomitea on jälleen aloittanut toimintansa

2.9. Muu toiminta

Yhdistyksen jäsenistä Petri Hottola järjesti Joensuun kansalaisopistolla kevät- ja syyslinterkurssit. Yhdistys on ollut aloitteen tekijänä 18 uuden lintutornin saamiseksi maakuntaan. Hankkeen varsinaisena toteuttajana on vesi- ja ympäristöpiiri.

3. Talous

Tilivuoden tulos oli alijäämäinen -24,64 mk.

Yhdistyksen pääoma oli vuoden lopussa 52622,76 mk.

Jäsenmäärä oli toimintavuoden lopussa 145, joista alle 30-vuotiaita 69, naisia 32 ja kannattajajäseniä 19. Jäsenmaksu aikuisilta oli 50 mk, opiskelijoilta ja koululaisilta 35 mk ja perhejäseniltä 10 mk.

Tilintarkastajina toimivat Risto Juvaste ja Ari Tanskanen, varatilintarkastajina Markku Alanen ja Veli Pusa.

4. Yhteydet muihin yhdistyksiin

Yhdistyksen edustajina LYL:n edustajistossa olivat Hannu Lehtoranta ja Kimmo Koskela.

5. Tiedotustoiminta

Ajankohtaisia lintumaailman tapahtumiin liittyviä kirjoituksia julkaistiin alueen sanomalehdissä. Lisäksi yhdistyksen jäseniä osallistui noin kahdeksaan paikallis- ja alueradion ohjelmaan.

----- KESKENERÄINEN UUSI NIMISTÖ RUNNOTTIIN LÄPI

Petri Hottola

Suomen ja koko maailman linnuilla on nyt uudet nimet. Sekä Suomen Lintutieteellinen Yhdistyksen että Lintutieteellisten Yhdistysten Liiton hallitukset ovat jo hyväksyneet SLY:n nimistökomitean esityksen uusista nimistä. Menettelyä on kautta linjan leimannut nimistökomitean tarve työskennellä itseriittoisesti. Sekä komitea, SLY että LYL ovat kunnostautuneet lintuharrastajien mielipiteiden sivuuttamisessa.

Nimistökomitean työstä on vuosien mittaan tihkunut huonosti tietoa. Eräät julkisuuteen vuotaneet muutokset kuten tervapääskyn nimeäminen tervakirsukujaksi tai leppälinnun muuttaminen kotileppäseksi saivat osakseen riittävästi kritiikkiä tullakseen torjutuiksi. Pikkutervapääsky oli serkkuaan huono-onnisempi - siitä tehtiin pikkukiihtäjä.

Näytelmän viimeisessä osassa uudet nimet julkistettiin Lintumieheissä SLY:n hyväksymänä versiona ja LYL:n jäseniltä pyydettiin nimellisesti kritiikkiä ja parannusehdotuksia. Lintumiehen myöhäisen ilmestymisen takia osa jäsenistöstä sai ainoastaan muutamia päiviä aikaa reagoida tähän keskeiseen muutokseen kommenttikirjoituksilla. Mikähän mahtoi olla syynä kiireeseen? Lienee selvää, että kommentit olivat sekä myöhässä eikä niistä oltu kiinnostuneita nimistökomiteassa.

Seuraavassa Lintumiehen numerossa kritiikki julistettiin vähäiseksi - 40 kommentoijaa - ja LYL:n liittohallitus hyväksyi nimistön. Ainoatakaan 12 pitemmästä vastinekirjoituksesta ei julkaistu. Oireellista oli, että yhtään muutosta ei nähty tarpeelliseksi. Suomessa on tuskin koskaan aiemmin ollut näin täydellisen erehtymätöntä komiteaa.

Lintumieheissä 4/1992 julkaistua länsipalearktisen alueen nimistöä leimaa keskeneräisyys. On outoa, että kymmenen vuotta istunut komitea ei ole päässyt työssään tätä pitemmälle. Noin 50 % nimistömuutoksista on toki kestävästi perusteltuja ja onnistuneita. Joukossa on todellisia helmiä, kuten pikkusulttaanikanan muuttaminen kurnuliejukanaksi.

Lähes puolta nimistä leimaa kuitenkin epäloogisuus, harhaanjohtavuus, latteus tai muuten epäonnistunut kieliasu. Sisäänpäin lämpiävältä nimistökomitealta on loppunut mielikuvitus mittavan työmäärän edessä. Puutun tässä viiteen nimiryhmään: rumiin, latteisiin, harhaanjohtaviin, epäonnistuneisiin ja ongelmallisiin. Tilan vähäisyys pakottaa etupäässä kriittisiin kannanottoihin. Turhaa varovaisuutta kannanotoissa on tietoisesti pyritty välttämään.

Syyliä, kyyryjä, kiljua, nokea ja tuhkaa

Mielestäni lintujen nimiä ei pitäisi muuttaa kielteisiksi. Nimistössä tulisi pyrkiä positiivisiin mielikuvuihin. Nimellä on usein ratkaiseva vaikutus mm. linnustonsuojelussa. Hyvä esimerkki nimen rumentamisesta on kruununokikana, jota ehdotetaan muutettavaksi syyränokikanaksi. Ruma nimi ei ole iloksi kenellekään. Sanan 'syyrä' ehdottajalla on kovin kirjaimellinen ja rajoittunut käsitys siitä, miltä kruunu näyttää. Lajin komeat punaiset pääkoristukset tekevät erinomaisesti oikeutta sanalle 'kruunu'.

Toinen hyvä esimerkki on viherhaikaran nimeäminen hankalasti sanottavaksi kyyryhaikaraksi. 'Kyyristelyyn' liittyy negatiivinen lataus. Vanha nimi on edelleen hyvä siitäkin huolimatta, että eräiden alalajien puvuissa vihreää ei juuri ole. Ihmetystä herättää myös tuhkan ja noen suosiminen uudessa nimistössä. Mustasorsan muuttamisella nokisorsaksi ei saavuteta mitään myönteistä. Vakiintunut vanha nimi on yhtä kuvaava ja kauniimpi kuin uusi. Muita vastaavia rumia nimiä ovat kiljutikka (ent. kultatikka) ja tuhkakertu (ent. priinat).

Pitäisikö lapinpöllö nimetä subarktisenpöllöksi?

Minkähän vuoksi nimistökomitea on halunnut ottaa koko levinneisyyden keskeiseksi nimeämisperusteeksi silloinkin kun levinneisyys on erittäin laaja? Tuloksena on latteita uusia nimiä: arabianmerimetso, afrikanhanhi, arabihaukka, amerikanmetsäviklo, amerikanhuitti, afrikansuopöllö, aasiankalastaja, idännaakka ja kanarianpeippo. Nimissä on käytetty alkuosaa, joka toistuu kymmenissä muissa nimissä.

Miksi lintua ei voisi nimetä jonkin levinneisyytensä osan mukaan tai muilla perusteilla? 'Koko levinneisyyden' esittäminen nimessä tuntuu tarpeettomalta. Lisäksi nimiä on tarkasteltu ahtaan etnosentrisesti Suomen ja Euroopan näkökulmasta. Muiden maanosien lintujen nimeämisessä tulisi katsoa asioita paikallisesta näkökulmasta. Esimerkiksi 'sinipeip-

po' kertoo olennaisimman ko. linnusta. Kyseessä on kauniin sininen peippolintu, sellaisena ainutlaatuinen suvussa Fringilla. 'Kanarianpeippo' on vain yksi epämääräinen nimi lisää listaan kanarianlintu, kanariankirvinen, kanariantasku jne.

Aleksanterinkaija - kolme lajia

Varsinaisesti harhaanjohtavia nimiä uudessa läntisen paleaktisen alueen nimistössä on onneksi vain muutamia. Selvin tapaus on sepelpapukaijan muuttaminen aleksanterinkaijaksi. Ehdotus tuntuu käsittämättömältä, kun samassa suvussa on sekä Psittacula alexandri (engl. Redbreasted Parakeet) ja P. eupatria (engl. Alexandrine Parakeet). Jälkimmäinen on Suomessakin yleinen häkkilintu, jota myydään nimellä aleksanterinpapukaija. Ehkäpä sepelpapukaija tulisi säilyttää ja nimetä uudelleen muut vakiintumattomat sepelin omaavat kaijalajit?

Harhaanjohtavia ja muutenkin 'kökköjä' ovat afrikansilkkihaikara (riuttahaikara), pikkutöyhtötiira (bengalintiira), hietakyyhky (hietakana), arokyhky (arokana), pajupunavarpunen (pyrstötulkku) ja turpiaalit (trupiaalit). Riuttahaikara olisi voitu nimetä vaikkapa esiintymisbiotooppinsa mukaan. Nyt pitkä nimi alkaa lattealla maanosan nimellä ja jatkuu harhaanjohtavasti toisen lajin nimellä. Silkkihaikara ei ole edes riuttahaikaran lähin sukulainen suvussa Egretta. Entinen bengalintiira (pikkutöyhtötiira) ei muistuta riittävästi töyhtötiiraa (ent. pääskytiira) tullakseen nimetyksi sen mukaan.

Hietakyyhky ja arokyhky johtavat ajatukset kyyhkyihin, parempia olisivat esimerkiksi isohietakyyhky ja arohietakyyhky. Jos hietakanat pitää muuttaa hietakyyhkyiksi, tehdään se sitten johdonmukaisesti. Pyrstötulkun (pajupunavarpunen) ottaminen mukaan punavarpusiin on mielestäni harhaanjohtavaa.

Onko kaikki varpusta suuremmat neotrooppiset varpuslinnut tarkoitus nimetä turpiaaleiksi? Se vaikutelma Lintumiehen viiden lajin esimerkistä tulee. Vastaava teko Euroopan nimistössä aiheuttaisi melkoisen mellakan. Entinen 'trupiaali' on suomalaisen suussa 'turpiaalia' sointuvampi. Turpiaali on 'rumennos'.

Kurppojen ja luolakahlaajien mailla

Epäonnistuneiden nimien tähtikaartia edustaa kaksi ryhmän nimeä: luolakahlaaja ja kurpot (ent. juoksuhaikarat/rapukurmitsa ja kultakurpat). Nimien luolakahlaaja ja juoksuhaikara huonous on ilmiselvä. Miksi ei käytetä vanhaa ja osuvaa rapukurmitsaa (vrt. ravinto)? Rapukurmitsa on rapukurmitsa - ei mikään kurmitsa! Vastaavasti maailman kaksi kultakurppalajia voivat hyvin olla kultakurppia ilman, että ne sekoitettaisiin kurppiin. Jos nimistökomitea olisi looginen perusteluissaan, se olisi nimennyt esimerkiksi korppikotkat korppakotkoiksi...

Muita epäonnistuneita ovat peltoviiriäinen (virginianpyy), kaksoiskannusfrankoliini (viirufrankoliini), viiriäispyyjuoksija (viiriäispyy), kenttähyökkäjä (intianhyökkäjä), amerikanvalkoviklo (isokeltajalkaviklo), sähkövärjet (sinivärjet) ja isosirkkalintu (jättiläissirkkalintu). Virginianpyy esiintyy yleisesti metsäbiotoopeissa. Kaksoiskannusfrankoliini on ylipitkä ja hankala - ex tempore mieleen tulee parempi atlasfrankoliini (vrt. levinneisyys). Viiriäispyyjuoksijan sekoittaa juoksijoihin (aavikkojuoksijat), muutos ei hyödytä mitään. Ehkäpä entinen viiriäispyy olisi edelleen käyttökelpoinen? Miten lukuisat muut Turnix-suvun lajit on tarkoitus nimetä? Eikö nimistä tule liian pitkiä?

Intianhyökkäjä ei esiinny 'kentillä' ainakaan Kaakkois-Aasiassa. Se on pikemminkin kosteikkojen ja riisipeltojen laittamien typpilaji. Amerikanvalkoviklo on kaksinkertainen latteus, entinen isokeltajalkaviklo on Pohjois-Amerikan käytännön olosuhteissa erittäin käyttökelpoinen.

poinen nimi. 'Sähkövärjetien' 12 lajista 9 on leimallisesti sinistä ja lopuillakin on siniset siipisulat. Mihin ihmeeseen nimen muuttamisen perustelu pohjaa? Isosirkkalintu on latteampi kuin jättiläissirkkalintu eikä tee oikeutta linnun koolle.

Ongelmallisia ovat nimet, joissa suuren suvun länsipalearktisen alueella tavattu laji on nimetty uudella nimellä ilmeisesti ajattelematta tarpeeksi koko ko. suvun nimeämistä. Esimerkkejä tästä ovat viuhkasorsa (valkopääsorsa), ruostepyrstö (ruostekerttu ym.), mustapyrstötasku (mustapyrstö) ja hietatuhkakerttu (priinia). Entinen valkopääsorsa on sukunsa harvinaisin laji ja kaipaasi yksilöllisempää nimeämistä. Cercotrichas/Erythropterygia-suvun nimeäminen ruostepyrstöiksi ei toimi, kun otetaan huomioon kaikki 11 Afrikassa esiintyvää lajia, joista pääosalle nimi sopii huonosti. Jo C.podoben nimi mustaruostepyrstö kertoo ristiriitaisuudessaan paljon syntyvistä ongelmista.

Sama koskee mustapyrstötaskua. Onko todella tarkoitus nimetä Cercomela-suku (9 lajia) pyrstötaskuiksi? Nimi olisi huono, eikä ainakaan pystön värin kuvaamisella päästä pitkälle. Muistuttavathan esimerkiksi C. tractrac ja C. familiaris suuresti toisiaan.

Keskustelu on tarpeen

Arvostelu on tietenkin helppoa. Brezhneviläinen dogmeja julistava tyyli kaikille lintujen parissa toimiville tärkeässä asiassa saa ansaitsemansa tasoista kritiikkiä. Silti nimistökomitean olisi pitänyt hyödyntää sitä laajalti jo työnsä alusta saakka esimerkiksi konsultoimalla selvästi useampia ihmisiä, joilla on kokemusta nimettävistä lajeista.

Apua olisi varmasti ollut tarjolla sekä yksityisesti että lintulehdistön kautta. Nyt valmistunut ehdotus on keskeneräinen ja herättää huolestuneita ajatuksia maapallon muiden alueiden lajiston nimistöstä. Nimeäminen muuttuu helposti sitä ylimalkaisemmaksi mitä kauemmaksi kotikonnuilta etäännyttään. Voi olla, että esim. Oceanian uusien lajinimien lukeminen olisi varma keino päästä Paiholan tai Niuvanniemen hoidokiksi. Huhut kertovat eräänkin onnettoman pikkulinna saaneen vaivoikseen nimen liuskalakkiluuranen.

Tyytymättömyys osaan nimistökomitean työstä lienee laajaa LYL:n jäsenistössä. Lintumiehessä 5/92 julkaistu artikkeli toi esille pahimmat epäkohdat, joista vallinneen laaja yksimielisyys. Nimistökomitean työtä tarkastamaan tarvittaisiin ilmeisesti oma komiteansa, jonka ei välttämättä tarvitsisi istua vuosikautia. Sillä välin mikään ei saa ainakaan minua henkilökohtaisesti opettamaan Afrikan linnuista kiinnostuneille ihmisille syyllänökikanan kaltaisia nimihirvityksiä.

Kirjallisuus

Laine, L. 1992. Maailman linnuilla on nyt suomalaiset nimet. Lintumies vol. 27, no. 4.
Howard, R. & Moore, A. 1984. A Complete Checklist of the Birds of the World. Revised edition. Macmillan. London.
Veistola, T. 1992. Linnunnimikeskustelun sadonkorjuu. Lintumies vol. 27, no. 5.

Entinen intianhanhi, nykyinen tiibetinhanhi on eräs nimistökomitean uhreista (Hannu Eskonen)